

<u>Wstęp.....</u>	<u>2</u>
<u>I. OBSZAR I CZAS REALIZACJI PLANU ROZWOJU LOKALNEGO.....</u>	<u>3</u>
<u>II. AKTUALNA SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA NA OBSZARZE OBJĘTYM W DRAŻNIEM PLANU.....</u>	<u>4</u>
<u>Położenie i powierzchnia.....</u>	<u>4</u>
<u>II.2. Środowisko przyrodnicze.....</u>	<u>4</u>
<u> Sytuacja demograficzna i społeczna miasta.....</u>	<u>5</u>
<u> II.6.4. Rynek pracy oraz poziom bezrobocia.....</u>	<u>7</u>
<u>II.3. Turystyka.....</u>	<u>8</u>
<u>II.4. Zagospodarowanie przestrzenne.....</u>	<u>10</u>
<u> II.4.1. Uwarunkowania ochrony środowiska naturalnego.....</u>	<u>10</u>
<u> II.4.2. Infrastruktura techniczna.....</u>	<u>11</u>
<u> II.4.3. Własność nieruchomości.....</u>	<u>16</u>
<u> II.4.4. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego.....</u>	<u>16</u>
<u>II.5. Gospodarka.....</u>	<u>17</u>
<u> II.5.1. Główni pracodawcy.....</u>	<u>17</u>
<u> II.5.2. Struktura podstawowych branż na terenie miasta.....</u>	<u>17</u>
<u> 2.5.3. Instytucje wsparcia biznesu.....</u>	<u>21</u>
<u>II.6. Sfera społeczna.....</u>	<u>21</u>
<u> II.6.2. Warunki i jakość życia mieszkańców, w tym poziom bezpieczeństwa.....</u>	<u>21</u>
<u>II.7. Identyfikacja problemów.....</u>	<u>28</u>
<u>III. CELE ROZWOJU GMINY MIEJSKIEJ HAJNÓWKA.....</u>	<u>30</u>
<u>IV. WYKAZ PLANOWANYCH INWESTYCJI W LATACH 2008 - 2013 NA TERENIE GMINY MIEJSKIEJ HAJNÓWKA.....</u>	<u>32</u>
<u>V. HIERARCHIZACJA ZADAŃ STRATEGICZNYCH ROZWOJU.....</u>	<u>32</u>
<u>VI. POWIĄZANIE PROJEKTÓW Z INNYMI DZIAŁANAMI REALIZOWANYMI NA TERENIE MIASTA/ POWIATU/ WOJEWÓDZTWA/ KRAJU.....</u>	<u>32</u>
<u>VII. OCZEKIWANE WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ PLANU ROZWOJU LOKALNEGO.....</u>	<u>36</u>
<u>VIII. PLAN FINANSOWY NA LATA 2004 – 2006 I NA NASTĘPNE LATA.....</u>	<u>36</u>

Wstęp

Polityka strukturalna Unii Europejskiej

Celem polityki strukturalnej Unii Europejskiej jest zwiększenie spójności gospodarczej i społecznej w należących do niej państwach. Oznacza to dążenie do zmniejszenia różnic w rozwoju między poszczególnymi regionami UE.

Narodowy Plan Rozwoju 2007-2013

Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-2013 spaja wszelkie przedsięwzięcia i działania o charakterze rozwojowym podejmowanym w kraju. To kompleksowy program rozwoju społeczno-gospodarczego, finansowany przy współdziałaniu środków unijnych oraz środków krajowych. Program ten ma sprzyjać realizowaniu interesów różnych grup ludności, ukierunkowywać i stabilizować działanie instytucji publicznych i społecznych, tworzyć podstawy do trwałego i zrównoważonego gospodarowania zasobami przyrodniczymi w interesie przyszłych pokoleń. Plan określa również pozycję, jaką Polska ma uzyskać w ramach Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz cele polityki gospodarczej. Wyznacza również środki służące osiągnięciu tej pozycji.

Narodowa Strategia Spójności (NSS)

Narodowa Strategia Spójności (nazwa urzędowa: Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia) to dokument strategiczny określający priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007–2013.

Celem strategicznym NSS jest tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Cele Narodowej Strategii Spójności realizowane będą za pomocą następujących programów operacyjnych:

- PO – Infrastruktura i Środowisko,
- PO – Innowacyjna Gospodarka,
- PO – Kapitał Ludzki,
- PO – Rozwój Polski Wschodniej,
- 16 programów regionalnych,
- Pomoc techniczna,
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej.

Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW)

W ramach PO RPW będą realizowane projekty o kluczowym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego pięciu województw Polski Wschodniej. Finansowane będą przede wszystkim inwestycje w zakresie infrastruktury wspierającej działalność naukową i badawczą oraz zakładające modernizację miejskich lub regionalnych systemów komunikacyjnych, a także realizowane będą przedsięwzięcia zwiększające atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną tego obszaru.

CELE PROGRAMU

Celem głównym Programu jest: „przyspieszenie tempa rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Cel główny Programu osiągnąony będzie przez realizację celów szczegółowych, którymi są:

- Stymulowanie rozwoju konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy.
- Zwiększenie dostępu do Internetu szerokopasmowego w Polsce Wschodniej.
- Rozwój wybranych funkcji metropolitalnych miast wojewódzkich.
- Poprawa dostępności i jakości powiązań komunikacyjnych województw Polski Wschodniej.

- Zwiększenie roli zrównoważonej turystyki w gospodarczym rozwoju makroregionu.
- Optymalizacja procesu wdrażania PO Rozwój Polski Wschodniej.

W ramach Programu realizowane będą 4 Priorytety: I Nowoczesna gospodarka, II Wojewódzkie ośrodki wzrostu, III Infrastruktura drogowa, IV Pomoc techniczna.

Zgodnie z założeniami Uzupełnienia do PO Rozwój Polski Wschodniej (opracowanego na podstawie) jednostki samorządu regionalnego, które zamierzają złożyć projekty w ramach PO PRW są zobowiązane do przygotowania Planu Rozwoju Lokalnego.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013 ma na celu zmniejszenie różnic społeczno-gospodarczych Podlasia w stosunku do reszty kraju. Realizuje on zapisy zawarte w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku.

Celem głównym RPO WP 2007-2013 jest zwiększenie tempa wzrostu gospodarczego i tworzenie nowych pozarolniczych miejsc pracy przy poszanowaniu i zachowaniu dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu.

Cele szczegółowe:

- Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa.
- Podniesienie konkurencyjności podlaskich firm w aspekcie krajowym i międzynarodowym.
- Rozwój turystyki z wykorzystaniem walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego.

W ramach Programu realizowane będą następujące osie priorytetowe:

- I Wzrost innowacyjności i wspieranie przedsiębiorczości w regionie
  - Działanie 1.1 Tworzenie warunków dla rozwoju innowacyjności
  - Działanie 1.2 Region atrakcyjny dla inwestycji
  - Działanie 1.3. Wsparcie instytucji otoczenia biznesu
  - Działanie 1.4. Wsparcie inwestycyjne przedsiębiorstw
- II Rozwój infrastruktury transportowej
  - Działanie 2.1. Rozwój transportu drogowego
  - Działanie 2.2. Rozwój transportu lotniczego
  - Działanie 2.3. Rozwój transportu miejskiego
  - Działanie 2.4. Rozwój transportu kolejowego
- III Rozwój turystyki i kultury
  - Działanie 3.1. Rozwój atrakcyjności turystycznej regionu
  - Działanie 3.2. Wsparcie inwestycyjne przedsiębiorstw z branży turystycznej
- IV Społeczeństwo informacyjne
- V Rozwój infrastruktury ochrony środowiska
  - Działanie 5.1. Regionalna infrastruktura ochrony środowiska
  - Działanie 5.2. Lokalna infrastruktura ochrony środowiska
- VI Rozwój infrastruktury społecznej
  - Działanie 6.1. Rozwój infrastruktury z zakresu edukacji
  - Działanie 6.2. Rozwój infrastruktury z zakresu opieki zdrowotnej
  - Działanie 6.3. Infrastruktura z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego
- VII Pomoc techniczna
  - Działanie 7.1. Wsparcie procesu wdrażania RPO
  - Działanie 7.2. Działania informacyjne i promocyjne

I. OBSZAR I CZAS REALIZACJI PLANU ROZWOJU LOKALNEGO

Plan rozwoju lokalnego dotyczy obszaru gminy miejskiej Hajnówka, a jego realizacja będzie przebiegała w latach 2007-2013.

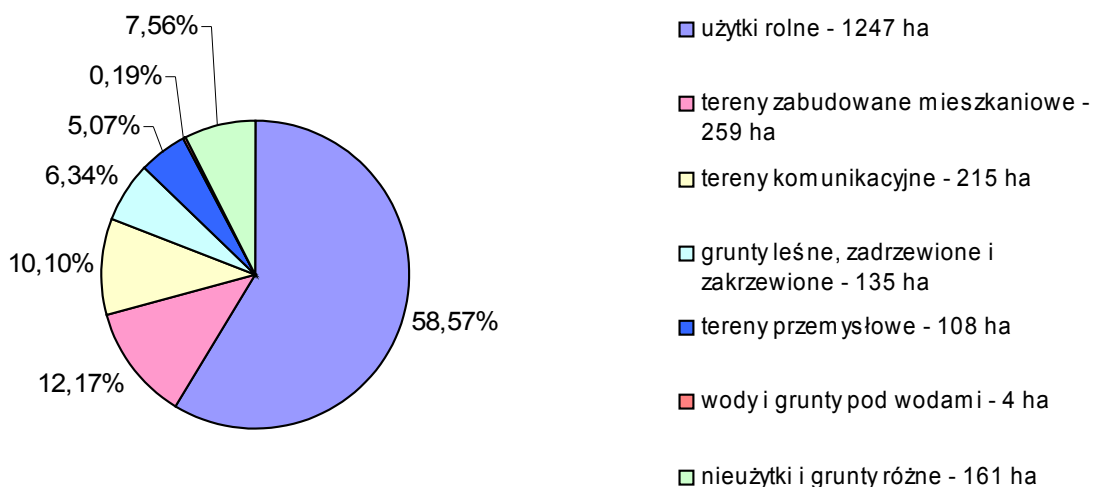
II. AKTUALNA SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA NA OBSZARZE OBJĘTYM WDRAŻANIEM PLANU

Położenie i powierzchnia

Gmina Miejska Hajnówka położona jest w północno-wschodniej Polsce, w południowej części województwa podlaskiego, centralnie na terenie powiatu hajnowskiego. Od wschodu granica miasta wyznaczona jest przez granicę Puszczy Białowieskiej. Na północy, zachodzie i południu miasto graniczy z gminą wiejską Hajnówka. Miasto posiada następujące współrzędne geograficzne 23°28'E i 52°47'N. Położone jest na szlaku krzyżowania się dróg kołowych i linii kolejowych. Hajnówka oddalona jest od stolicy województwa – Białegostoku o 59 km, od Bielska Podlaskiego o 27 km, od Siemiatycz o 66 km. Do przejść granicznych: w Połowcach jest 40 km, a w Białowieży 27 km.

Miasto obejmuje obszar o powierzchni 2 129 ha.

Struktura użytkowania gruntów na dzień 01.01.2007 roku

Na terenie miasta wg stanu na dzień 01.X.2007 roku zamieszkiwało 23002 osób, w tym 10907 mężczyzn i 12095 kobiet. Na 1 km² powierzchni przypadało 1080 osób (dla porównania w powiecie hajnowskim – 29 osoby, a w województwie podlaskim – 59 osób).

II.2. Środowisko przyrodnicze

Warunki klimatyczne i krajobrazowe

Teren powiatu hajnowskiego, w którego centrum położona jest Hajnówka charakteryzuje się małym zróżnicowaniem przestrzennym. Płaskie obszary, na których znajdują się nieliczne wzniesienia rzadko przekraczające 200 m n. p. m. poprzecinane są dolinami rzek tworzącymi tereny bagienne. Na krajobraz duży wpływ wywierają kompleksy lasów, które graniczą bezpośrednio z obszarem miasta.

Hajnówka położona jest na Nizinie Północnopodlaskiej, na terenie Równiny Bielskiej. Nizina Północnopodlaska, obejmuje północno-wschodnią Polskę i północno-zachodnią Białoruś.

Nizina Północnopodlaska cechuje się bardziej chłodnym – kontynentalnym klimatem od Nizin Środkowo-Polskich. Obszar ten stanowi także rubież geobotaniczną działu północnego stanowiącego część subborealnej strefy leśnej Europy Wschodniej.

Pod względem klimatycznym obszar wschodniej części Niziny Północnopodlaskiej charakteryzuje się względnym kontynentalizmem, który cechuje wyraźna długość zimy, stosunkowo krótkie przedwiośnie i najkrótszy w Polsce okres wegetacyjny (180 dni). Obszar ten charakteryzuje się też najniższą w Polsce średnią temperaturą roczną od 5,6°C do 7°C wykazującą różnicę rzędu 1°C do 3°C w porównaniu z pozostałymi częściami kraju. Cechy te sprawiają iż klimat ten jest stosunkowo mało korzystny dla rolnictwa.

Zasoby wodne

Rzeka Leśna Prawa (132,7 km) bierze początek na północ od miasta Hajnówka. Na 105 km swego biegu opuszcza granice Polski i uchodzi do rzeki Bug po stronie Białorusi. Leśna Prawa jest rzeką nizinną o niewielkim spadku rzędu 0,2‰ do 0,43‰.

Miasto Hajnówka w swoich granicach administracyjnych nie posiada sztucznych i naturalnych zbiorników wodnych. Sztuczne zbiorniki wodne powstałe w wyniku działalności człowieka posiadają bardzo małą powierzchnię (od kilku do kilkunastu metrów kwadratowych) i mają charakter przydomowych oczek wodnych i stawów.

Na terenie miasta Hajnówka zasoby wód podziemnych występują w utworach trzeciorzędowych, kredowych i jurajskich. Większość zasobów wód podziemnych na terenie miasta nadaje się do bezpośredniego wykorzystania na cele gospodarcze, a po uzdatnieniu polegającym na usunięciu naturalnych pierwiastków takich jak żelazo i mangan na cele konsumpcyjne.

Zasoby leśne

Na terenie miasta powierzchnia gruntów leśnych wynosi 100,6 ha, z czego 1/3 to lasy nie stanowiące własności skarbu państwa (roczne pozyskanie drewna 38m³). Tereny zieleni ogólnodostępnej zajmują powierzchnię 12,1 ha. Na zielen miejską składają się park miejski i skwery zajmujące około 9,4 ha, zielen w ciągach ulicznych zajmująca około 1,7 ha oraz tereny zieleni osiedlowej – 1 ha.

Zachowaniu walorów przyrodniczych lasów i terenów zielonych sprzyjają zmiany w ich gospodarczym użytkowaniu, mające na celu naturalizację ekosystemów oraz zachowanie w ich strukturze siedlisk i mikrosiedlisk ważnych dla wielu grup flory i fauny.

W bezpośrednim sąsiedztwie miasta funkcjonuje „Leśny Kompleks Promocyjny Puszcza Białowieska”, którego celem jest realizacja założeń kompleksowej polityki trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz gospodarki leśnej opartej na podstawach ekologicznych. Podstawowym celem gospodarki leśnej jest dążenie do zachowania trwałości lasu o charakterze zbliżonym do naturalnego. Funkcje ochronne lasu mają zapewnić zachowanie naturalnych warunków ekosystemów leśnych, korzystny wpływ lasu na środowisko przyrodnicze, w tym na gleby i stosunki wodne oraz na krajobraz, zdrowie i kulturę ludności. Powinna być także zapewniona ochrona miejsc lęgowych i ostoi wszystkich gatunków bytujących zwierząt, w szczególności gatunków rzadkich i chronionych.

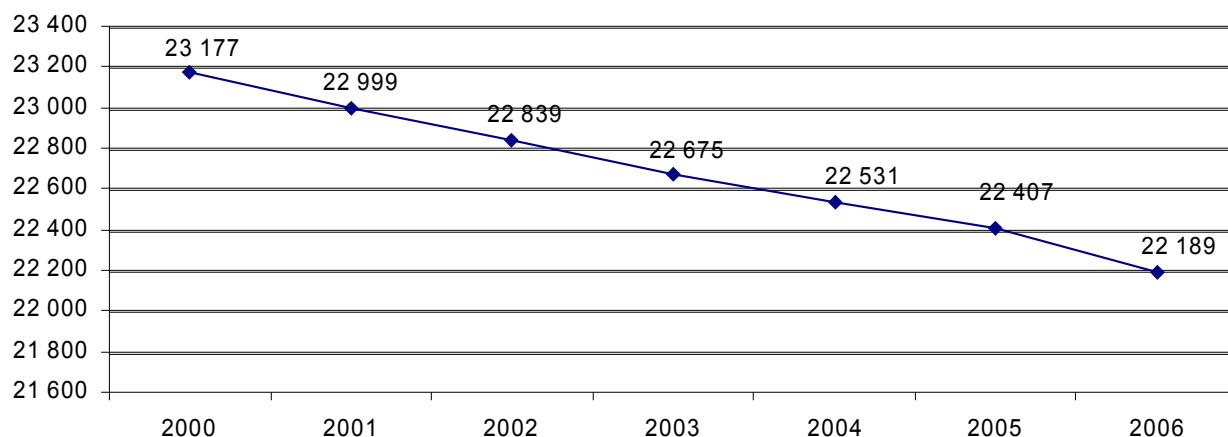
Zasoby surowców mineralnych

Na obszarze miasta brak jest złóż kopalin pospolitych. W okolicach Hajnówki występują natomiast złoża kruszywa naturalnego eksploatowane na potrzeby lokalne do zaspokajania potrzeb na ten surowiec w budownictwie i drogownictwie.

Sytuacja demograficzna i społeczna miasta

Liczba mieszkańców miasta Hajnówka w latach 2000-2006

stan na 31.XII

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych

W stosunku do 2000 roku, w 2006 roku liczba mieszkańców Hajnówki zmniejszyła się o 988 osób, tj. o 4,3%. W tym samym okresie liczba mieszkańców Bielska Podlaskiego spadła o 1,96%, Siemiatycz o 0,5%, a liczba mieszkańców Białegostoku wzrosła o 2,15%. Bezpośrednio na stan ludności miasta wpływa ujemny od kilku lat przyrost naturalny i przewaga odpływu mieszkańców nad napływem do miasta. Wyżej wymienione parametry są pochodną sytuacji gospodarczej odnotowywanej na terenie miasta, warunków życia mieszkańców, jakości opieki medycznej i społecznej świadczonej przez lokalne podmioty.

Dynamikę zmian stanu ludności w latach 2000 – 2006 obrazuje poniższa tabela:

Wyszczególnienie	Rok				Dynamika zmian	Wzrost/ spadek
	2000	na 1000 ludności	2006	na 1000 ludności		
Stan ludności ogółem	23177	X	22189	X	95,74 %	-4,26 %
Stan ludności mężczyźni	11008	474,95	10491	472,80	95,30 %	-4,70 %
Stan ludności kobiety	12169	525,05	11698	527,20	96,13 %	-3,87 %
Urodzenia żywe	196	8,62	190	8,66	96,94 %	-3,06 %
Zgony	222	9,76	226	10,31	101,80 %	1,80 %
Przyrost naturalny	-26	-1,14	-36	-1,64	x	x
Małżeństwa ogółem	125	5,49	139	6,26	111,20 %	11,20 %
Saldo migracji	-105	-4,62	-182	-8,30	x	x

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych

W 2006 roku w porównaniu do roku 2000 nastąpił spadek liczby rodzących się dzieci o 3,06%, natomiast wzrosła liczba zgonów o 1,80%. Hajnówka od kilku lat cechuje się ujemnym przyrostem naturalnym. W 2006 roku przyrost wyniósł –1,64 osoby na 1000 mieszkańców.

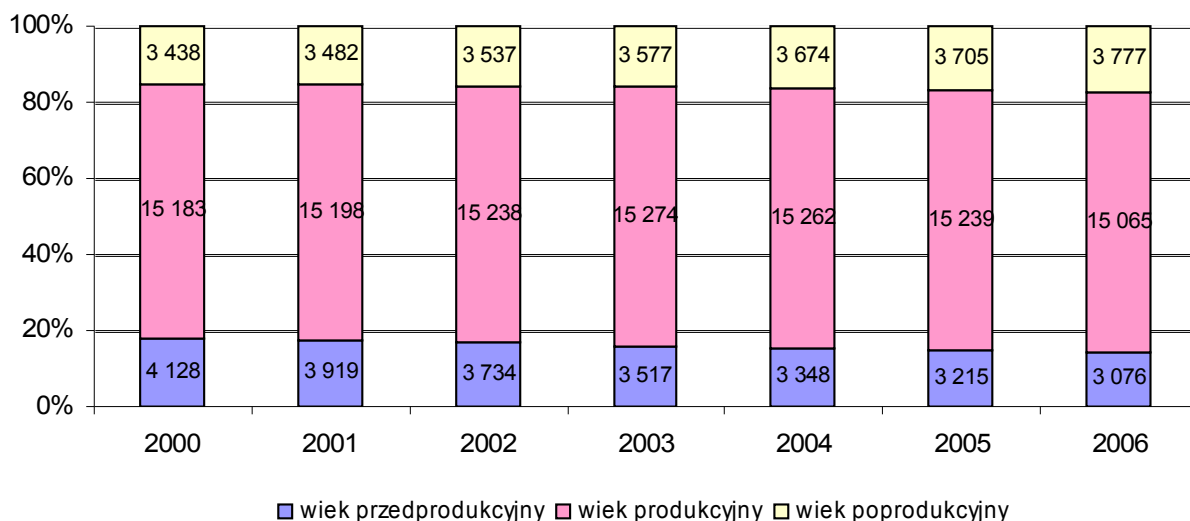
Saldo notowanych migracji na terenie gminy miejskiej wykazywało wartość ujemną. W 2006 roku wyniosło ono –182 osoby. Niepokojącym jest fakt, że teren miasta opuszczają ludzie młodzi, którzy zdobyli wykształcenie. Jedną z przyczyn takiego stanu jest brak możliwości zatrudnienia i samorealizacji na drodze kariery na terenie miasta.

Przedstawione dane świadczą o tym, że liczba rodzących się dzieci nie zapewnia reprodukcji prostej. Przewaga liczby zgonów nad urodzeniami oraz ujemne saldo migracji prowadzi do spadku stanu liczebnego mieszkańców miasta.

Naturalną konsekwencją zmniejszającej się liczby mieszkańców jest zmiana struktury wieku. Porównując lata 2000-2006 największy spadek liczby ludności ma miejsce przede wszystkim w przedprodukcyjnej grupie wiekowej. Świadczy to o znacznym spadku ilości dzieci

wśród mieszkańców miasta, przy jednoczesnym wyraźnym wzroście liczby osób w wieku powyżej 50 lat. Pomimo spadku ogólnej liczby mieszkańców, zauważalny jest wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Przy tak dużym udziale osób w wieku produkcyjnym oznacza to, że będzie postępować proces starzenia się społeczeństwa i spadek jego aktywności zawodowej.

Struktura wieku mieszkańców Hajnówki w latach 2002-2006

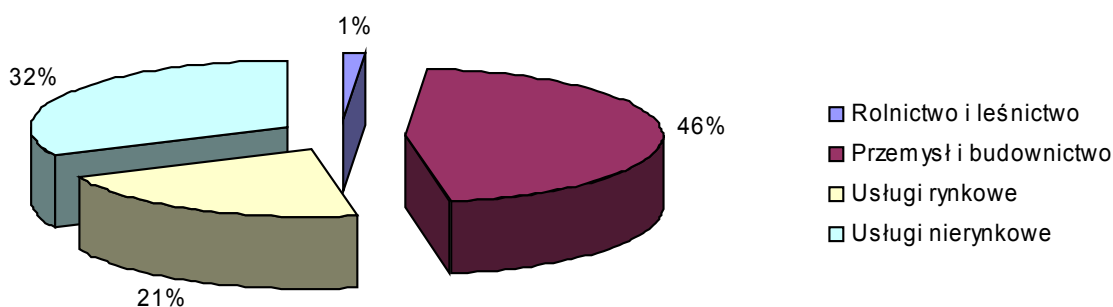

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych

II.6.4. Rynek pracy oraz poziom bezrobocia.

W związku z dynamicznym rozwojem miasta w okresie powojennym liczba mieszkańców wzrosła z 9200 w roku 1946 do ponad 16000 w 1975 i 22400 w 1985 roku. O rozwoju gospodarczym świadczy sukcesywny wzrost zatrudnienia, aż do liczby 8800 osób w gospodarce uspołecznionej w roku 1985. Ten stan utrzymywał się do 1990 roku. W okresie reformowania gospodarki zatrudnienie zmalało do 6600 osób w 1994 roku.

Pracujący wg sektorów w 2003 roku

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych

Na koniec 2006 roku w podmiotach zatrudniających ponad 9 osób pracowało 4821 osób, co stanowi 32% osób w wieku produkcyjnym, przy wskaźniku wojewódzkim na poziomie 25,87%.

Przemysł Hajnówki charakteryzuje się stosunkowo wysokim udziałem gałęzi i branż rozwojowych: rolno-spożywczej, maszynowej, drzewnej, chemicznej, paliwowej i materiałów budowlanych. Przemysłowy charakter miasta uwidacznia się także w strukturze zatrudnienia - 46% mieszkańców miasta zatrudnionych jest w przemyśle i budownictwie.

Istotnym współczesnym problemem społeczno-gospodarczym jest bezrobocie. W ostatnich latach stopa bezrobocia rejestrowego w powiecie hajnowskim spadała i na koniec 2006 roku wynosiła 10,2%, w województwie podlaskim – 13,3%. W mieście Hajnówka na koniec 2006 roku zarejestrowanych było 1141 bezrobotnych.

Bezrobotni w powiecie hajnowskim na koniec 2006 roku

Ogółem	W tym					
	Z wykształceniem wyższym	Osoby poprzednio pracujące	Zwolnieni z przyczyn zakładu pracy	Z prawem do zasiłku	W wieku 18-44 lata	Pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy
2121	152	1669	58	284	1307	712

II.3. Turystyka

Walory turystyczne i rekreacyjne

Środowisko naturalne regionu stanowi szczególną atrakcję dla gości z kraju i zagranicy. Bogactwo przyrody tego obszaru niepowtarzalnie komponuje się z pięknem krajobrazów.

Główną atrakcją turystyczną stanowi Puszcza Białowieska z Białowieskim Parkiem Narodowym, licznymi rezerwatami i pomnikami przyrody, szlakami turystycznymi prowadzącymi do najbardziej odległych jej zakątków, ścieżkami dydaktycznymi, osadami śródleśnymi oraz kolejką wąskotorową z Hajnówki do miejscowości Topiło.

Dodatkową atrakcją jest zachowany układ urbanistyczny centrum miasta i drewniana zabudowa. Ciekawą architekturą wyróżnia się Sobór Św. Trójcy z unikatowym ceramicznym ikonostasem oraz zabytkowy kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Św. i Św. Stanisława Biskupa i Męczennika. Na uwagę zasługuje Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej w Hajnówce, Muzeum Kowalstwa i Ślusarstwa oraz Ośrodek Wzornictwa dla Dzieci Niepełnosprawnych. W skwerze przy ulicy Zina znajduje się pomnik Żubra – naturalnej wielkości żubr odlany z brązu.

Ofertę turystyczną wzbogacają odbywające się w Hajnówce cykliczne imprezy kulturalne, folklorystyczne, rekreacyjne. Największe z nich to:

- Międzynarodowy Festiwal Hajnowskie Dni Muzyki Cerkiewnej /maj,
- Koncerty Muzyki Kameralnej i Organowej / maj – wrzesień,
- Ogólnopolski Festiwal Piosenki „Przebojem na Antenę” / sierpień ,
- Biesiada Weselna / sierpień,
- Jarmark Żubra / sierpień,
- Turniej Eliminacyjny do pucharu mistrzostw Polski w Piłce Piżmowej / maj.

Ruch turystyczny

Puszcza Białowieska, jako największa atrakcja regionu, sprzyja rozwojowi turystyki i wypoczynku. Największą popularnością wśród turystów cieszą się obiekty Białowieskiego Parku Narodowego, m.in. Muzeum Przyrodniczo – Leśne w Białowieży, Rezerwat Pokazowy Żubrów, Park Pałacowy, Obszar Ochrony Ścisłej, Obręb Ochrony Hwoźna.

W 2007 r. do obiektów Białowieskiego Parku Narodowego (w tym: Rezerwat Pokazowy Żubrów, Muzeum oraz obszar ochrony ścisłej) sprzedano ok. 203 tys. biletów.

Centrum Turystyki Regionu Puszczy Białowieskiej w Hajnówce w 2007 r. odwiedziło ok. 1570 osób, w tym turyści krajowi to 70%. Turyści zagraniczni pochodzą przede wszystkim z Niemiec, Wielkiej Brytanii, Holandii, Włoch, Hiszpanii, Francji. W układzie miesięcznym najwięcej turystów było w maju – 540 osób.

W Hajnówce działają trzy biura turystyczne, które zajmują się organizacją turystyki przyjazdowej oraz jeden całoroczny punkt informacji turystycznej – Centrum Turystyki Regionu Puszczy Białowieskiej. W pięciu punktach miasta (skwer przy Urzędzie Miasta, przystanek PKS, róg ul. Wierobieja przy rondzie, przy Hajnowskim Domu Kultury, ul. Warszawska przy motelu Żubr) ustawione są tablice informacji turystycznej.

Infrastruktura turystyczna

Rozwój turystyki jest w decydującym stopniu uzależniony od bazy turystyczno-wypoczynkowej. Baza noclegowa regionu to bogata sieć obiektów o różnym standardzie. Najwięcej miejsc noclegowych posiadają obiekty mieszczące się w Białowieży.

BAZA NOCLEGOWA

Nazwa	Lokalizacja	Orientacyjna liczba miejsc	Usługi dodatkowe
Zajazd „Orzechowski”	ul. Piłsudskiego 14	43	sale konferencyjne, bar, wypożyczalnia rowerów
Zajazd „Bronuszka”	ul. Parkowa 8	60	Sale konferencyjne
Dom Nauczyciela Usługi Hotelowe	ul. Piłsudskiego 6	38	Sala konferencyjna na 40 osób
Zajazd „Żubr”	ul. Warszawska 71	10	Organizacja imprez okolicznościowych
„Przyjazny domek” – wynajem pokoi	ul. Boczna 15 A	8	Miejsce ogniskowe, plac zabaw
Kwaterna agroturystyczna Halina Suchodoła	Judzianka Stara 5	4	Wypożyczalnia rowerów
Internat ZSZ	Ul. 3 Maja 25 17-200 Hajnówka		

GASTRONOMIA

Typ obiektu	Nazwa	Lokalizacja	Orientacyjna liczba miejsc
Restauracje	Restauracja w Zajeździe „Orzechowski”	ul. Piłsudskiego 14	120
	Restauracja „Leśniczanka”	ul. Armii Krajowej 20	110
	Restauracja „Leśny dworek”	ul. 3 Maja 42	110
Bary/ Puby/Kawiarnie	Cafe Bar „Pokusa”	ul. Armii Krajowej 26	70
	Pub „Solo”	ul. Armii Krajowej 26	30
	Klub „Starówka”	ul. Wierobieja 21	50
	Pub Jagiellonia „Waleczny kozioł”	ul. Wierobieja 2	
Inne	Lokal gastronomiczny	ul. 3 Maja 51	100
	Zajazd „Żubr”	ul. Warszawska 71	40
	Plackarnia	ul. 3 Maja 59	16
	Pizzeria „Siciliana”	ul. Nowowarszawska 37	26
	Pizzeria „Etna”	ul. ul. Orzeszkowej 18	80

PARKINGI

Rodzaj	Lokalizacja	Orientacyjna liczba miejsc
Parkingi turystyczne w mieście Hajnówka	ul. 3 Maja	25
	ul. Dworcowa	20
	ul. Wierobieja	30
	ul. S. Batorego	12
	ul. M. Reja	14
	ul. Armii Krajowej	35

	ul. Parkowa ul. Dziewiatowskiego ul. Białowieska	10 40 30
Parkingi dla autobusów	ul. 3 Maja, przy drodze wylotowej do Białowieży, przy sklepie „Biedronka” ul. Ks. A. Dziewiatowskiego (przy Soborze Św. Trójcy) ul. Batorego (przy sklepie Kaufland) ul. Batorego (przy sklepie Plus)	

W Hajnówce bierze początek kilka pieszych szlaków turystycznych:

- Hajnówka – Białowieża (zielony)
- Hajnówka – Narewka „Szlak walk partyzanckich” (zielony)
- Hajnówka – Orzeszkowo – Hajnówka „Szlak Śladami Powstania Styczniowego” (niebieski)
- „Szlak Prawosławnych Świątyń” Białystok – Zabłudów – Bielsk Podlaski – Hajnówka – Narew – Michałowo (żółty)
- „Carski Szlak” Hajnówka – Czyżyki – Nowe Beretowo – Kojły – Osówka – Czyże – Podręczany – Łoknica – Użyki – Widowo – Bielsk Podlaski – Studziwody

Przez miasto przebiegają też szlaki rowerowe:

- Hajnówka – Topiło – Hajnówka (niebieski)
- Hajnówka – Dubicze Cerkiewne – Czeremcha – Piaski (czerwony)
- Białowieski Szlak Transgraniczny Narew – Tyniewiczze Duże – Kamień – Kuraszewo – Nowy Kornin – Nowoberezowo – Hajnówka – Budy – Teremiski – Białowieża – Gródki – granica państwa – Biały Lasek – Szereszewo – Prużany – Różany

Przy skrzyżowaniu ulic Górnej i Wrzosowej rozpoczyna się ścieżka edukacyjna Górniańskie Łąki. Przebiega ona przez obszar, na którym znajduje się ekosystem niskoturzycowych łąk bagiennych i torfowisko niskie. Można tu zaobserwować wiele rzadkich gatunków ptaków, m.in. rybitwę białoskrzydłą, wodniczkę, bociana czarnego, żurawia.

W pobliżu szosy Hajnówka – Białowieża na terenie Rezerwatu Krajobrazowego im. prof. W. Szafera biegnie ścieżka dydaktyczna Harcerska Górka.

Na terenie Puszczy Białowieskiej pozostała z czasów I wojny światowej sieć torów kolejki wąskotorowej. Obecnie część torów wykorzystuje się do organizacji turystycznych przejazdów na trasie Hajnówka – Topiło i Hajnówka – Postołowo. Przy początkowym przystanku znajduje się mini skansen kolejki.

Na amatorów czynnego wypoczynku czeka basen i boiska na obiektach OSiR przy ul. Dziewiatowskiego 1, oraz siłownia, sauna i sala judo w Klubie Sportowym „Puszcza” przy ul. Piłsudskiego. W 2005 roku powstało centrum turystyczno-rekreacyjne, w skład którego wchodzi dwa korty tenisowe z terenem przeznaczonym na widowieństwo, skatepark i funboxy, boisko do nauki gry w tenisa ziemnego oraz wielofunkcyjne boisko do gry w koszykówkę i siatkówkę.

II.4. Zagospodarowanie przestrzenne

II.4.1. Uwarunkowania ochrony środowiska naturalnego

Na terenie Hajnówki 60 drzew zostało objętych ochroną konserwatorską i zostały one uznane za pomniki przyrody. W większości przypadków ochronę konserwatorską ustanowiono rozporządzeniem nr 3/94 Wojewody Białostockiego z dnia 17 listopada 1994 roku w sprawie uznania niektórych tworów przyrody za pomniki przyrody i objęcia ich ochroną. Ustanowiono wówczas 61 pomników przyrody. Są to głównie dęby szypułkowe (51 sztuk). Do roku 2004 status ochronny straciły dwa drzewa, a nadano status jednemu.

W granicach administracyjnych miasta występują użytki ekologiczne o łącznej powierzchni 22,6 ha. Tereny te zostały uznane za użytki ekologiczne ekosystemów bagiennych i zostały objęte ochroną rozporządzeniem nr 6/97 Wojewody Białostockiego z dnia 7 sierpnia 1997 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne ekosystemów bagiennych i objęcia ich ochroną. Są to obszary łąk objęte opieką przez Północno-Podlaskie Towarzystwo Ochrony Ptaków. Na obszarze łąk utworzyło ono społeczny rezerwat przyrody „Górniańskie Łąki” obejmujący szerokie kotlinowe rozszerzenie doliny rzeki Chwiszczej, dopływu rzeki Leśnej.

Na uwagę zasługuje bezpośrednio sąsiedztwo dużego kompleksu leśnego, który tworzy Puszcza Białowieska i Ładzka. Na obszarze 10 517,27 ha Puszczy Białowieskiej wyodrębniony został najstarszy w Polsce park narodowy. Bliskość i ranga tego obiektu obliguje do szczególnych zachowań w zakresie dbałości o środowisko. Jego początki sięgają 1921 roku kiedy na tym terenie utworzono leśnictwo „Rezerwat” przemianowane w 1932 roku na „Park Narodowy w Białowieży”, a w roku 1947 reaktywowane jako Białowieski Park Narodowy. W 1977 roku UNESCO włączyło Białowieski Park Narodowy w poczet światowych rezerwatów biosfery, a w 1979 r. uznano go za pierwszy i jedyny w Polsce przyrodniczy Obiekt Dziedzictwa Światowego. W 1992 roku UNESCO rozszerzyło granice Obiektu Dziedzictwa Światowego na przyległy do BPN Białoruski Park „Białowieżska Puszcza”. W ten sposób powstał polsko – białoruski transgraniczny Obiekt Dziedzictwa Światowego. W 1997 roku przyznano Parkowi Dyplom Europy.

W części wschodniej obszar miasta graniczy z jednym spośród największych rezerwatów leśnych - „Rezerwatem Krajobrazowym im. prof. W. Szafera” utworzonym w roku 1921 i reaktywowanym w roku 1969. Rezerwat o powierzchni 1355,8 ha usytuowany wzdłuż szosy Hajnówka - Białowieża, daje możliwość zapoznania się z najważniejszymi zbiorowiskami Puszczy Białowieskiej. Na terenie rezerwatu występują bory świeże, bagienne, olsy i łągi. Można tu też spotkać prawie wszystkie występujące w Puszczy zwierzęta.

Kompleks leśny Puszczy Białowieskiej i obszarów do niego przyległych o powierzchni 78538 ha uznano również za tereny chronionego krajobrazu.

W powiecie hajnowskim wyznaczone są 2 obszary o nakładających się na siebie granicach obszarów Specjalnej Ochrony Ptaków i Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk:

- Puszcza Białowieska – obejmuje całą polską część Puszczy Białowieskiej;
- Dolina Górnej Narwi - obejmuje odcinek rzeki z doliną od zbiornika Siemianówka do Suraza.

Wyznaczone obszary znajdują się poza granicami miasta Hajnówka.

II.4.2. Infrastruktura techniczna

Komunikacja

Hajnówka posiada połączenie kolejowe w ruchu osobowym i towarowym w kierunku Czeremchy i Siedlec. Stan techniczny tych linii jest niezadowolający. Występują ograniczenia prędkości przejazdu pociągów nawet do 30 km/h. Połączenie z Bielskiem Podlaskim i Białowieżą zostało zawieszona w 1992 roku. Linia kolejowa na tym odcinku jest nieczynna i w części zdemontowana.

Komunikację zbiorową z innymi ośrodkami zapewnia przede wszystkim PKS. W 2004 roku uruchomiono kursy mikrobusów na dwóch liniach komunikacyjnych tj. Bielsk Podlaski – Hajnówka – Białowieża i Hajnówka – Budy – Białowieża. W kolejnych latach uruchomiono kursowanie mikrobusów na linii Hajnówka – Leśna, Hajnówka – Siemieniakowszczyzna, Czeremcha – Hajnówka – Białystok oraz Hajnówka – Warszawa (z przesiadką w Bielsku Podlaskim).

Na terenie miasta istnieją trzy linie autobusowe o łącznej długości 22 km obsługujące ruch lokalny:

- Nr 1 z trasą: Wrzosowa – Warszawska – Piłsudskiego – Reja – 3 Maja – Bielska – Prosta – Długa – Poddolna – Targowa – Bielska – Górna,

- Nr 2 z trasą: Białowieska – Piłsudskiego – Reja – 3 Maja – Batorego – 11 Listopada – Lipowa - Plac Szpitala – Lipowa – Batorego – Sportowa – Białostocka – Dubiny ,
- Nr 2 S z trasą: Wrzosowa – Warszawska – Nowowarszawska – Bielska – 3 Maja – Lipowa- Plac szpitala.

Drogownictwo

Na terenie miasta długość dróg i ulic wynosi łącznie 82,177 km, w tym długość dróg wojewódzkich wynosi 7,6 km, a składają się na nie:

- ul. Białostocka,
- ul. Bielska,
- ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego,
- ul. Sportowa,
- ul. Warszawska,
- ul. 3 Maja.

Drogi wojewódzkie są drogami o nawierzchni utwardzonej, w większości asfaltowej. Stan techniczny tych dróg jest względnie dobry.

Długość dróg powiatowych w granicach administracyjnych miasta Hajnówki wynosi 13,4 km, a składają się na nie:

- ul. Stanisława Batorego,
- ul. Dolna,
- ul. Armii Krajowej,
- ul. Targowa,
- ul. Prosta,
- ul. Lipowa,
- ul. Warszawska,
- ul. Mikołaja Reja,
- ul. Wrzosowa,
- ul. Górna,
- ul. Ks. Antoniego Dziewiatowskiego,
- ul. 11 Listopada.

Drogi powiatowe są drogami utwardzonymi o nawierzchni asfaltowej za wyjątkiem części ulicy Armii Krajowej z nawierzchnią z kostki brukowej. Stan techniczny dróg wymaga przeprowadzenia generalnych remontów i modernizacji, a w szczególności dotyczy to ulic S.Batorego, Prostej, 11 Listopada oraz ulicy Targowej.

Pozostałe drogi w mieście to drogi lokalne miejskie o łącznej długości 67,177 km. W przeważającej większości są to drogi o nawierzchni gruntowej lub gruntowej ulepszonej. Długość dróg miejskich o nawierzchni utwardzonej (asfalt, beton, kostka) wynosi: 26,224 km.

Ponadto na terenie osiedli mieszkaniowych z zabudową wielorodzinną drogi osiedlowe posiadają nawierzchnię utwardzoną asfaltową, na ogół z dobrą nawierzchnią.

Energetyka (elektroenergetyka, gazownictwo, ciepłownictwo)

Hajnówka jest zasilana w energię elektryczną liniami SN 15 kV napowietrznymi i kablowymi (pierścień wewnętrzny i zewnętrzny oraz oddzielne wyjścia liniowe SN 15 kV dla poszczególnych obiektów wymagających takiego zasilania). Wymienione linie są zasilane z rozdzielni energetycznej 110/15 kV, zlokalizowanej w zachodniej części miasta. Rozdzielnia ta jest zasilana linią WN 110 kV Bielsk Podlaski – Hajnówka - Lewkovo. Poszczególne stacje transformatorowe (wieżowe, parterowe oraz słupowe) są zasilane z linii SN 15 kV stanowiącymi wyjścia liniowe z rozdzielni 110/15 kV.

Na terenie miasta zaopatrzenie w gaz odbywa się za pomocą butli na gaz propan-butan. Nie ma sieci gazowej ani doprowadzenia gazu do miasta.

Ciepłownictwo na terenie miasta opiera się na lokalnych kotłowniach zakładowych oraz na dwóch przedsiębiorstwach sprzedających ciepło. Należą do nich:

- Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Spółka z o.o. w Hajnówce – utworzone uchwałą Nr XVI/03/91 Rady Miejskiej w Hajnówce z dnia 30.12.1991 roku na bazie majątku przejętego po Zakładzie Energetyki Ciepłej w Białymstoku. Spółka zarządza 2 kotłowniami o mocy cieplnej 1,15MW – olejowa oraz miałowa - 5,5MW oraz siecią rozdzielczą o długości 11,32km.
- Rindipol S.A. - spółka zarządza kotłownią o mocy cieplnej osiągalnej 40,8 MW.

Wodociągi i kanalizacja oraz oczyszczanie ścieków

Miejskie ujęcie wody w Hajnówce-Dubinach składa się z 6 studni głębinowych, tj.:

- Nr 1B - głębokość 159,0 m, wydajność ekspl. 66,0 m³/h,
- Nr 2A - głębokość 157,0 m, wydajność ekspl. 60,0 m³/h,
- Nr 3 - głębokość 163,5 m, wydajność ekspl. 52,5 m³/h,
- Nr 4 - głębokość 155,5 m, wydajność ekspl. 52,0 m³/h,
- Nr 5 - głębokość 155,0 m, wydajność ekspl. 66,0 m³/h,
- Nr SW1 - głębokość 154,0 m, wydajność ekspl. 43,0 m³/h,

oraz stacji uzdatniania wody o wydajności maksymalnej 4 800,00 m³/h.

Badania wody podawanej do sieci wykonywane przez Terenową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Hajnówce wykazują, iż woda odpowiada wymaganiom określonym obowiązującymi przepisami.

Na koniec 2006 roku łączna długość sieci wodociągowej wynosiła 78,6 km, co pokrywa potrzeby mieszkańców miasta w prawie 100%. Liczba podłączeń do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wynosiła 3903. Gospodarstwa domowe nie posiadające dostępu do scentralizowanego systemu zaopatrzenia w wodę znajdują się na obrzeżach miasta, gdzie z powodu odległości i kosztów nie doprowadzono jeszcze wodociągu. Wszystkie gospodarstwa domowe, które nie są zaopatrywane w wodę z wodociągów miejskich posiadają lokalne źródła zaopatrzenia w postaci studni kopanych i wierconych. Niektóre gospodarstwa posiadają dwójakiego rodzaju system zaopatrzenia w wodę.

W 2006 roku zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności wynosiło 1514,1 dam³.

Do budowy sieci wodociągowej zastosowano następujące materiały:

- a) przy sieci rozdzielczej:
  - Żeliwne - rok budowy - 1970 - 1992,
  - Stalowe - rok budowy - 1971 - 1980,
  - azbestowo-cementowe - rok budowy - 1992 (wymieniono na PCV w 2000 r.),
  - PCV - rok budowy - 1980 - 2003,
  - PE - rok budowy - 1996,
- b) przy sieci magistralnej:
  - żeliwne - rok budowy - 1970 - 1979,
- c) przyłącza wodociągowe:
  - stalowe i PE - rok budowy - 1971 - 2003.

Na koniec 2006 roku w Hajnówce było 67,7 km czynnej sieci kanalizacyjnej. 2645 przyłączy obsługuje ponad 84 % mieszkańców. Stan techniczny sieci kanalizacyjnej jest na ogół dobry. Znaczna jej część została wybudowana na przestrzeni ostatnich lat. Do budowy sieci kanalizacyjnej zastosowano następujące materiały:

- a) przy sieci ogólnospławnej:
  - betonowe - rok budowy - 1972 - 1984,
  - żelbetonowe - rok budowy - 1972 - 1984,
  - kamionkowe - rok budowy - 1972 - 1984,
- b) przy sieci na ścieki gospodarcze:

- kamionkowe - rok budowy - 1984,
  - żelbetonowe - rok budowy - 1984,
  - PCV - rok budowy – 1984 -2007,
- c) przyłącza kanalizacyjne:
- betonowe, kamionkowe, żeliwne, PCV.

Kanalizacja sanitarna oraz oczyszczalnia ścieków jest obsługiwana przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Hajnówce. Oddana do użytku w 1997 roku mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków składa się z 4 sekwencyjnych biologicznych reaktorów (reaktory SBR), na których oczyszczane są ścieki komunalne i przemysłowe z Hajnówki. Oczyszczalnia obsługuje około 80% ludności miasta. W 2007 roku oczyszczalnia oczyściła 1391 dam³ ścieków komunalnych, a w tym samym okresie gospodarstwa domowe zużyły 761,9 dam³ wody. Z uwagi na małą ilość ścieków w stosunku do projektowanej przepustowości ($Q_{d_{max}} = 6600 \text{ m}^3/\text{dobę}$), oczyszczalnia jest niedociążona. Do urządzeń dodatkowych należy 11 przepompowni ścieków plus 7 na terenie gminy wiejskiej. Stan formalno-prawny w zakresie eksploatacji urządzeń oczyszczających i odprowadzania ścieków do rzeki Leśnej jest uregulowany decyzją RŚ-6223/21/05 z 8 listopada 2005 r. z terminem obowiązywania do 9.11.2015 r.

Poza miejską oczyszczalnią ścieków w Hajnówce funkcjonuje również, na terenie zakładu „Gryfskand” Sp. z o.o. w Hajnówce, mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia typu „Eliot-150”. Dopuszczalna ilość odprowadzanych ścieków wynosi $Q_{d_{sr}} = 60 \text{ m}^3/\text{d}$. Na oczyszczalnię kierowane są ścieki socjalne oraz technologiczne z działu produkcji węgla aktywnych i z płukania węgla medycznych. Odbiornikiem ścieków jest rzeka Leśna Prawa. Stan formalno-prawny w zakresie eksploatacji urządzeń oczyszczających i odprowadzania ścieków uregulowany jest decyzją RŚ 6223/21/04 z 31 stycznia 2005 r. ważną do dnia 31.01 2015 r. Dnia 12 października r. została również podpisana umowa między PWiK, a spółką Gryfskand Sp. z oo w Gryfinie Oddział w Hajnówce w sprawie przejęcia opieki nad oczyszczalnią mechaniczno-biologiczną sp. Gryfskand, na wiośnię ma nastąpić również podłączenie ww. oczyszczalni do oczyszczalni należącej do Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji.

Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami prowadzona na terenie miasta charakteryzuje się niewielkim stopniem zagospodarowania powstających odpadów. Większość z nich trafia bezpośrednio na składowisko odpadów i nie jest poddana segregacji i odzyskowi surowców wtórnych. Prowadzona w mieście, w oparciu o pojemniki typu PA-1 100, segregacja odpadów dotyczy jedynie szkła i butelek typu PET gromadzonych, przechowywanych i przygotowywanych do sprzedaży w Gminnym Centrum Odzysku Surowców Wtórnych. Część surowców wtórnych (metale, makulatura, szkło-butelki) jest odzyskiwana przez osoby zajmujące się nielegalnie ich pozyskiwaniem na terenie składowiska.

Istnieje problem usuwania odpadów z gabinetów weterynaryjnych i stomatologicznych, które mogą trafiać na komunalne składowiska. Jedynie odpady poszpitalne są w większości właściwie utylizowane poprzez ich niszczenie w spalarni odpadów funkcjonującej przy SP ZOZ w Hajnówce. Odpady niebezpieczne, takie jak: baterie, akumulatory, oleje silnikowe, świetlówki, termometry rtęciowe itp. są w większości utylizowane poza terenem miasta w wyspecjalizowanych zakładach.

Na terenie miasta działa składowisko miejskie położone w obrębie wsi Poryjewo, działka nr 160 przy drodze wojewódzkiej Hajnówka - Kleszczele. Teren wysypiska obejmuje powierzchnię 8,47 ha. Od strony wschodniej graniczy ono z kompleksem leśnym Puszczy Białowieskiej, od strony południowej z obszarem użytków rolnych będących w uprawie, gruntami ornymi (zboża), od strony zachodniej poza pasem drogowym rozciąga się teren porośnięty krzewami i leśny z kompleksem Łąk Górniankich, natomiast od strony północnej położone są obszary zagospodarowane rolniczo (grunty uprawne) i zabudowania o charakterze czasowego pobytu właścicieli - budynki gospodarcze.

Istniejące składowisko zostało zlokalizowane na terenie powyrobowiskowym, gdzie miejscowa ludność zaopatrywała się w piasek na potrzeby budowlane. Wyrobiska te z odkrytym poziomem wód gruntowych zostały następnie wypełnione odpadami komunalnymi. Odpady składowane są na całej powierzchni i lokalnie ich wyniesienie ponad poziom terenu sięga do 2 m.

Eksploatację wysypiska rozpoczęto w latach sześćdziesiątych XX w. Natomiast rok założenia określa się jako 1976. Zgodnie z Zarządzeniem nr 31/78 Wojewody Białostockiego z dnia 23 grudnia 1978 roku w sprawie odstępow od ustaleń miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego m. Hajnówki teren leżący w południowej części miasta, a znajdujący się poza granicami opracowania planu przewidziany pod uprawy polowe, przeznacza się na miejskie wysypisko śmieci. Podstawę prawną działania wysypiska określały: Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie ochrony środowiska przed odpadami i innymi zanieczyszczeniami oraz utrzymanie czystości i porządku w miastach i wsiach.

Wysypisko stanowi własność gminy miejskiej Hajnówka. Zarządcą wysypiska jest natomiast Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Spółka z o.o. w Hajnówce.

Na składowisku przyjmowane są następujące odpady:

- odpady komunalne,
- odpady budowlane (gruz) w małych ilościach, do utwardzenia dróg na wysypisku,
- odpady z miejskiej oczyszczalni ścieków (skratki),

Według danych Przedsiębiorstwa Usług Komunalnych Spółka z o.o. w Hajnówce wysypisko jest obecnie wypełnione w około 95 %.

Ilość odpadów przyjętych na składowisko.

Rok	Ilość odpadów zdeponowanych na wysypisku
1999	7.501 Mg
2000	8.333 Mg
2001	7.691 Mg
2002	7.268 Mg
2003	7.574 Mg
2004	10,885 Mg
2005	13,298Mg
2006	15,925Mg

Stan formalno-prawny uregulowany jest decyzją Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego z dnia 20 marca 2003 roku, zatwierdzającą instrukcję eksploatacji składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne. Przegląd ekologiczny składowiska wykonuje co 3 miesiące Spółka „Rolex”. Składowisko jest oznakowane, ogrodzone i dozorowane. Prowadzona jest segregacja stłuczki szklanej i plastiku (butelki PET). Prace porządkowe prowadzone są na bieżąco, a usługi dezynsekcji prowadzone są w miarę potrzeby przez specjalistyczną firmę. Ostatnie badania składu wody podziemnej były wykonane przez firmę „Rolex” 13 września 2007 roku nie wykazały przekroczeń wartości dopuszczalnych stężeń wybranych wskaźników zanieczyszczeń charakterystycznych dla tego typu obiektów. Składowisko nie dysponuje systemem ujmowania wód opiekowych.

Data zamknięcia składowiska określona decyzją Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego jest wyznaczona na dzień 31 sierpnia 2008 roku. Burmistrz Miasta wielokrotnie składał odwołanie od decyzji w/w Urzędu wnioskując o kolejne przesunięcia terminu zamknięcia składowiska, aby umożliwić w tym czasie budowę Zakładu Zagospodarowania Odpadów. ZZO umożliwi racjonalną i zgodną z wymogami unijnymi gospodarkę odpadami oraz pozwoli na przetworzenie znacznej części odpadów już zdeponowanych na składowisku, przed przystąpieniem do jego właściwej rekultywacji.

Telekomunikacja

Obecnie na terenie miasta działa kilka jednostek prowadzących usługi telekomunikacyjne:

- Telekomunikacja Polska S.A. Rejon Telekomunikacji Hajnówka.

- Era GSM
- Plus GSM
- Orange

Obecnie powstaje kolejna jednostka telekomunikacyjna (telefony stacjonarne) należąca do lokalnej telewizji kablowej - TVK Hajnówka.

Utrzymanie zieleni

W administracji gminy miejskiej znajduje się Park Miejski o powierzchni 8,25 ha, **trzy (dwa)** zieleńce (skwery) o łącznej powierzchni **0,59** ha oraz zieleń w ciągach ulicznych zajmująca około 1,7 ha. Stan utrzymania zieleni miejskiej jest dostateczny. Opieka nad terenami zieleni miejskiej prowadzona jest przez pracowników zatrudnionych w ramach funduszu interwencyjnego, pod nadzorem pracownika Urzędu Miasta. Sytuacja taka spowodowana jest brakiem zakładu utrzymania zieleni, któremu można byłoby powierzyć opiekę nad tymi obiektami, a koszt zlecenia usługi firmom specjalistycznym przekracza możliwości budżetu miasta.

II.4.3. Własność nieruchomości

Struktura własności gruntów w mieście według grup rejestrowych przedstawia się na dzień 30.09.2007 roku następująco:

- grunty wchodzące w skład indywidualnych gospodarstw rolnych – 615,982 ha,
- grunty nie stanowiące gospodarstw rolnych (działki indywidualne) -539,843 ha,
- grunty wchodzące w skład gminnego zasobu nieruchomości – 290,347 ha,
- grunty w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe – 175,711 ha,
- grunty gminy przekazane w użytkowanie wieczyste – 131,456 ha,
- grunty Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym – 129,642 ha,
- w zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa znajduje się 74,157 ha,
- grunty spółek prawa handlowego, partii politycznych i stowarzyszeń – 47,621 ha,
- grunty powiatu – 42,859 ha,
- grunty województwa – 26,322 ha,
- grunty kościołów i związków wyznaniowych – 8,001 ha,
- grunty spółdzielni – 5,573 ha,
- grunty wspólnot gruntowych – 2,535 ha.
- pozostałe grunty gminy – 5,339 ha,
- pozostałe grunty Skarbu Państwa - 24,654 ha,

II.4.4. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego

W Hajnówce znajduje się jeden obiekt wpisany do rejestru zabytków – kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Św. i Św. Stanisława Biskupa i Męczennika, arch. Władysław Marzyński.

Na uwagę zasługuje również układ urbanistyczny miasta z lat 30-tych XX wieku oraz szereg obiektów o charakterze zabytkowym, które zostały wymienione w publikacji z 1992 roku „Zabytki architektury i budownictwa w Polsce, województwo białostockie 3”.

Do obiektów tych należą:

- Szkoła, obecnie szkoła podstawowa nr 5 przy ul. 3 Maja nr 48, z lat 1934-1935,
- Łaźnia, ul. Piłsudskiego nr 2, murowana, z 1937 roku,
- Dom Leśnika, ul. Piłsudskiego nr 7, drewniany, z 1935 roku, po remoncie,
- Osiedle robotnicze byłego Hajnowskiego Przedsiębiorstwa Suchej Destylacji Drewna, z lat 30-tych XX wieku,

- Domy z końca XIX i początku XX wieku przy ul. Wierobieja, Kosidłów, Lipowej, 3-go Maja, Piaski, Batorego, Piłsudskiego
- Cerkiew prawosławna p.w. Św. Braci Machabeuszów oraz Kapliczka prawosławna ze źródłem znajdujące się na uroczysku Krynoczek, drewniane, z lat 1846-48.

Większość z tych obiektów wymaga pilnych prac remontowo-budowlanych i dużych nakładów rzeczowych. Znaczna część domów mieszkalnych została wyremontowana i przebudowana, przez co straciła swój zabytkowy charakter.

Poza wymienionymi obiektami na zasoby dziedzictwa kulturowego składają się: Sobór Świętej Trójcy, Cerkiew p.w. Świętego Dymitra, Cerkiew p.w. Narodzenia Jana Chrzciciela oraz Kościół Parafii Św. Cyryla i Metodego.

II.5. Gospodarka

II.5.1. Główni pracodawcy

Hajnówka jest ośrodkiem gospodarczym o ponadlokalnym znaczeniu stanowiącym centrum administracyjne (siedziba władz miejskich, gminnych, powiatowych), usługowe, przemysłowe i kulturowe.

Do największych zakładów pracy na terenie miasta zalicza się (na dzień 30.09.2007 r.) :

- "Forte" S.A. w Hajnówce – 654 osób zatrudnionych,
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Hajnówce – 624,
- Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Hajnówce – 207,
- Zakłady Maszynowe "HAMECH" – 186,
- Zakład Produkcji Węgla Aktywnych "Gryfskand" Sp. z o.o. – 141,
- PSS Społem – 135,
- Spółdzielnia Inwalidów "Postęp" – 125,
- Zakłady Kowlarskie "Moderator" – 104,
- Nadleśnictwo Hajnówka – 57,
- PW "Sawiccy" sp.j. – 53,
- Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Spółka z o.o. w Hajnówce – 51,
- PPH Karmel sp.j. – 51,
- "Runo" Spółka z o.o. w Hajnówce – 50,
- Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Spółka z o.o. w Hajnówce – 49,
- Gminna Spółdzielnia "Samopomoc Chłopska" – 48,
- Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Spółka z o.o. w Hajnówce – 39,
- "Gato" s.c. – 30.

II.5.2. Struktura podstawowych branż na terenie miasta

Dominującą pozycję w gospodarce miasta ma przemysł, szczególnie drzewny i spożywczy. Przetwarzane są lokalne surowce leśne (drewno, runo leśne) i rolnicze (mleko, produkty zbożowe). Hajnowski przemysł dysponuje dużym, nie wykorzystanym potencjałem produkcyjnym. Niektóre zakłady przyszłość wiążą z prywatyzacją, inne poszukują kapitału i pomocy poza granicami kraju. Największymi przedsiębiorstwami są:

- Furnel S.A., które powstało na bazie Hajnowskiego Przedsiębiorstwa Przemysłu Drzewnego. Przedsiębiorstwo zajmuje się przeróbką drewna, produkcją mebli, domków letniskowych, okleiny, boazerii, parkietu, itp.
- Zakład Produkcji Węgla Aktywnych Gryfskand, produkujący węgiel drzewny i aktywny,

- Zakłady Maszynowe "HAMECH", które wytwarzają maszyny i urządzenia dla przemysłu drzewnego, meblarskiego i leśnictwa oraz spalania odpadów drzewnych,
- Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska, zajmująca się przerobem mleka,

Z zasobami leśnymi pozyskiwanymi w okolicy związana jest działalność firmy RUNO. Zajmuje się ona skupem runa leśnego od zbieraczy, częściową przeróbką oraz dystrybucją płodów leśnych i ich przetworów.

Z działalności usługowo-handlowej Hajnówki korzysta zarówno społeczność miejska jak i mieszkańcy okolicznych gmin, a także turyści odwiedzający Puszcę Białowieską. Obok dużych zakładów produkcyjnych w mieście funkcjonuje wiele małych i średnich firm, działających w sektorach drobnej wytwórczości, handlu i usług, świadczących usługi fotograficzne, optyczne, fryzjerskie, kosmetyczne, stomatologiczne, szewskie, stolarskie, jubilerskie, zegarmistrzowskie, ubezpieczeniowe, weterynaryjne, transportowe, itp. Dają one zatrudnienie dużej liczbie osób.

Ilość podmiotów posiadających wpis do ewidencji na koniec 2007 roku – 1160. Liczba ta nie obejmuje Spółek z o.o., podmiotów gospodarczych, które prowadzą działalność gospodarczą na podstawie posiadanych odrębnych zezwoleń lub koncesji np. obrót złotem, handel hurtowy napojami alkoholowymi, wypożyczanie kaset video, prowadzenie aptek, transport międzynarodowy, kantory, obrót materiałami siewnymi, środkami ochrony roślin, skup metali kolorowych.

Wykaz podmiotów gospodarczych wg branż wpisanych w ewidencji działalności gospodarczej prowadzonej przez Burmistrza Miasta Hajnówka (na dzień 31.XII)

Branża	Ilość przedsiębiorców wg pierwszej branży										Ilość przedsiębiorców wykonujących daną branżę									
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Badania laboratoryjne	-	6	6	6	6	6	3	3	3	3	-	6	6	6	6	6	3	3	3	3
Betoniarstwo nagrobkowe	1	1	3	2	2	2	2	2	2	2	5	5	8	6	5	5	5	4	4	4
Budownictwo	80	89	89	102	99	100	83	80	71	92	117	124	124	139	138	138	109	102	102	127
Ciastkarstwo, cukiernictwo, piekarnictwo	14	13	14	17	17	15	16	16	14	13	16	15	16	20	21	19	18	17	16	15
Ciesielstwo	2	2	2	1	1	1	-	-	-	-	13	11	10	8	6	8	6	7	14	32
Cyklinowanie	3	2	2	2	2	1	1	1	1	1	5	4	3	3	3	2	2	3	15	32
Doradztwo podatkowe	5	6	7	9	8	9	8	7	7	9	8	10	11	12	11	12	11	10	11	15
Działalność agencji reklamowych	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Fotografowanie, nagrywanie kamerą video	12	12	12	11	12	12	10	10	10	10	16	16	16	16	17	16	14	11	12	11
Fryzjerstwo, usługi kosmetyczne	31	32	34	34	33	35	33	34	39	43	33	34	36	36	35	37	35	35	40	44
Gastronomia	35	36	41	36	37	39	31	34	33	32	57	55	61	56	54	52	43	45	48	51
Handel	438	449	469	486	510	506	447	422	405	390	544	551	568	592	615	621	541	514	512	503
Instalatorstwo elektryczne	20	24	25	25	24	24	19	18	17	19	20	24	25	25	25	26	20	19	20	27
Instalatorstwo wodne, kanalizacyjne i c.o.	17	17	18	15	13	12	11	12	11	7	25	25	26	27	27	25	24	24	26	29
Introligatorstwo	1	1	1	1	1	1	-	-	-	1	1	1	1	1	1	-	-	1	3	
Kaletnictwo, kuśnierstwo	2	2	2	2	1	1	1	-	-	-	2	2	2	2	1	2	1	-	-	2
Kominiarstwo	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2
Kowalstwo	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	4
Krawiectwo	10	8	8	7	7	11	11	11	8	9	15	12	12	11	11	16	12	11	9	12
Maglowanie	2	2	2	2	2	2	1	1	-	-	3	3	3	3	3	3	2	2	1	1
Młynarstwo, przemiał pasz	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	2	2	2	1	-	-	-	-	-	-
Naprawa rtv i agd	20	21	20	22	20	20	16	12	12	12	22	23	22	23	21	21	17	12	16	18
Nauka języka, korepetycje, kursy	7	10	11	11	12	13	12	15	15	17	7	10	13	13	15	16	15	18	18	20
Pośrednictwa ubezpieczeniowe	-	-	-	23	25	30	29	24	25	29	-	-	-	26	29	34	30	25	26	30
Pozostałe usługi materialne	39	35	37	46	50	49	48	67	72	69	59	55	57	66	71	70	67	85	104	122
Produkcja niesklasyfikowana	25	24	21	25	23	23	21	21	20	21	42	43	38	43	41	39	36	38	44	51
Rękodzieło ludowe	-	-	-	-	-	11	11	9	9	9	-	-	-	-	-	13	12	11	17	20
Roboty drogowe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	4	5	4	4	3	2	2	5	10
Rzeźbiarstwo w drewnie	19	18	17	18	21	19	17	17	16	14	22	21	24	27	30	27	23	22	26	23

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Miejskiej Hajnówka.

Rzeźnictwo i wędliniarstwo	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Stolarstwo – produkcja	117	111	103	99	91	91	82	83	81	80	139	134	124	116	110	111	100	103	101	105
Surowce wtórne	-	-	-	1	2	1	1	1	1	1	2	3	2	3	4	3	3	2	1	1
Szewstwo	4	3	4	4	4	5	3	4	3	4	5	4	4	4	4	5	3	4	3	4
Szklarstwo	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	5	5	4	4	4	4	4	4	8	17
Szkolenie kierowców	9	9	10	9	9	8	7	7	7	6	9	9	10	9	9	8	7	7	7	6
Ślusarstwo	14	11	9	11	14	11	10	11	11	12	23	22	18	20	22	19	17	17	20	24
Transport	26	27	28	34	35	38	32	29	28	28	95	95	94	118	119	120	95	92	91	91
Transport osobowy	12	12	11	10	10	12	10	9	8	8	16	16	15	17	16	17	15	14	16	19
Usługi geodezyjne	2	3	4	9	9	10	10	10	10	9	2	3	4	9	9	10	10	10	11	10
Usługi komputerowe	2	2	4	11	13	15	15	13	18	21	4	6	10	15	19	21	21	17	24	33
Usługi ksero	1	2	2	4	4	4	2	1	1	1	1	3	4	5	5	4	2	1	3	5
Usługi leśne	11	10	16	16	24	24	20	17	11	11	14	12	18	18	26	26	20	17	12	12
Usługi mechaniki samochodowej	32	30	28	30	28	27	25	24	22	24	39	37	35	35	33	32	30	27	28	34
Usługi medyczne	26	27	30	60	58	59	64	92	92	98	27	27	30	60	58	59	64	92	92	98
Usługi stolarskie	34	39	38	42	42	41	37	34	28	25	48	53	52	58	57	56	46	40	43	57
Usługi tapicerskie	1	2	2	1	-	1	1	1	1	2	2	3	3	2	1	2	2	2	2	5
Usługi turystyczne	9	8	7	8	10	11	11	10	10	11	10	9	10	11	13	17	15	15	18	22
Usługi weterynaryjne	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Wulkanizatorstwo, usługi wulkanizacyjne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	1	-	-	-	-	-	3
Zduństwo	3	3	3	3	3	2	1	1	1	1	3	3	3	5	5	4	3	3	3	3
Zegarmistrzostwo	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Złotnictwo	-	-	-	-	1	2	2	2	2	2	-	-	-	-	1	2	2	2	2	3
Razem	1095	1118	1149	1264	1291	1312	1173	1174	1134	1155	1489	1508	1536	1681	1710	1737	1513	1495	1582	1768
Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007										
Wpis do ewidencji	243	168	182	331	143	157	155	166	135	150										
Wykreślenie z ewidencji	114	145	150	216	116	135	294	165	175	129										
Zmiana we wpisie do ewidencji	138	122	127	190	144	121	855	160	127	165										

W ostatnich latach obserwuje się spadek liczby podmiotów gospodarczych w odniesieniu do roku 2003. Jednak większość wciąż stanowią zakłady w branżach związanych z przeróbką drewna, runa leśnego i usług leśnych związanych z pozyskiwaniem drewna. Obserwuje się też znaczny wzrost w usługach szczególnie w handlu, usługach budowlanych, transportowych i mechanice samochodowej.

2.5.3. Instytucje wsparcia biznesu

Istotnym warunkiem sprawnego funkcjonowania lokalnych podmiotów gospodarczych oraz przyciągania inwestorów zewnętrznych jest otoczenie biznesu, czyli instytucje i organizacje wspierające rozwój przedsiębiorczości, prowadzące działalność doradczą i marketingową.

Na terenie miasta działają dwie organizacje zajmujące się świadczeniem usług doradczych, szkoleniami, poszukiwaniem rynków zbytu dla przedsiębiorstw i rzemieślników. Należą do nich:

Centrum Wspierania Biznesu w Hajnówce, działające przy Podlaskiej Fundacji Rozwoju Regionalnego. Świadczy głównie pomoc doradczą w zakresie:

- sposobów alternatywnego do banków komercyjnych finansowania działalności gospodarczej,
- sporządzania biznesplanów oraz wypełniania dokumentacji niezbędnej przy staraniu się o kredyty.

Rocznie z usług świadczonych przez Centrum korzysta średnio 30 firm. Jest to liczba niewielka w porównaniu do ogółu wszystkich przedsiębiorców.

Cech Rzemiosł Różnych istniejący na terenie miasta Hajnówka od 1970 roku. Na dzień 1.01.2008 r. CRR ma zarejestrowane 72 firmy rzemieślnicze z terenu powiatu hajnowskiego. Na początku lat dziewięćdziesiątych liczba zarejestrowanych podmiotów wynosiła około 600 i sukcesywnie malała do 1997 roku. Cech Rzemiosł Różnych prowadzi działalność statutową w zakresie:

- doradztwa podatkowego,
- szkolenia uczniów,
- szkoleń BHP i innych,
- usług finansowych, prowadzenia ksiąg podatkowych.

Rolnictwo

W strukturze użytkowania gruntów prawie 60% powierzchni miasta stanowią grunty rolne. Według Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2002 roku na terenie miasta funkcjonuje 712 gospodarstw rolnych, z czego 710 to gospodarstwa indywidualne. Pod względem powierzchni przeważają gospodarstwa małe i bardzo małe (1-5 ha), które w 2002 roku stanowiły 85% gospodarstw. Gospodarstwa duże (20 ha i powyżej) stanowiły niespełna 1%. Użytki rolne będące własnością tych gospodarstw to 45,5% ogółu ziemi użytkowanej rolniczo. W podziale według struktury dochodów 35% gospodarstw utrzymywanych było z pracy najemnej i tyle samo z emerytury lub renty, a zaledwie 5,3% wyłącznie z działalności rolniczej.

II.6. Sfera społeczna

II.6.2. Warunki i jakość życia mieszkańców, w tym poziom bezpieczeństwa

Mieszkalnictwo

Od 1990 roku rozpoczął się proces komunalizacji zasobów mieszkaniowych. Gmina Miejska Hajnówka zaczęła przejmować w zasób gminy budynki mieszkalne będące dotąd własnością zakładów pracy. W końcu lat osiemdziesiątych miał także miejsce gwałtowny proces prywatyzacji w zasobach Spółdzielni Mieszkaniowej w Hajnówce, polegający na masowym przekształcaniu lokatorskiego prawa do lokalu spółdzielczego na własnościowe prawo do mieszkania spółdzielczego. Na podstawie ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali powstała nowa instytucja prawna w zakresie władania budynkami mieszkalnymi - wspólnota mieszkaniowa. Wymienione czynniki spowodowały, że radykalnie zmieniła się struktura mieszkań i budynków mieszkalnych.

Na terenie miasta Hajnówka znajdują się zasoby mieszkaniowe należące do różnych podmiotów. Mieszkania te ze względu na formę własności można podzielić na:

- mieszkania komunalne;
- mieszkania spółdzielcze;
- mieszkania zakładowe;
- mieszkania (domy) prywatne;
- mieszkania prywatne we wspólnotach mieszkaniowych (mieszkania wykupione przez ich mieszkańców na własność od gminy, państwowych osób prawnych itp.)

W latach 1945-1989 problemy remontów i konserwacji istniejących zasobów mieszkaniowych były generalnie niedoceniane, a główny wysiłek polityki mieszkaniowej państwa koncentrował się na budownictwie nowych osiedli. Efektem takiej polityki było pogłębiające się w czasie zjawisko tzw. luki remontowej. Przyrostom nowych izb mieszkalnych towarzyszyła postępująca dekapitalizacja i naturalne ubytki w istniejących zasobach.

Zasoby mieszkaniowe, których właścicielem bądź współwłaścicielem we wspólnotach mieszkaniowych jest Gmina Hajnówka są z okresu zarówno przedwojennego jak też powojennego. Przeciętny stan techniczny lokali mieszkalnych jest niezadowolający. W ramach zasobu mieszkaniowego Gminy występują zarówno lokale pełno standartowe (wyposażone we wszystkie media instalacyjne i zawierające wszystkie niezbędne pomieszczenia podstawowe i pomocnicze), jak też lokale o obniżonym standardzie (z niepełnym wyposażeniem instalacyjnym i funkcjonalnym) oraz lokale "substandardowe"(ze szczątkowym wyposażeniem instalacyjnym i wspólnymi przynależnościami sanitarnymi).

Stan zasobów spółdzielczych jest zadawalający. Natomiast stan zasobów prywatnych jest bardzo zróżnicowany. Część budynków jest z okresu przedwojennego i stan techniczny tych budynków jest niezadowolający.

Zarządzaniem zasobami komunalnymi w mieście Hajnówka zajmuje się Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Hajnówce.

Na terenie miasta Hajnówka znajduje się około 8500 samodzielnych lokali **mieszkalnych bądź budynków jednorodzinnych. W powiązaniu z liczbą mieszkańców miasta wynika, że w jednym lokalu mieszkalnym zamieszkują średnio 3 osoby. Ponad połowa mieszkań stanowi własność osób fizycznych, spółdzielnie mieszkaniowe posiadają 34% to mieszkań, 12% to zasoby gminy (mieszkania komunalne).**

Na rynku budownictwa mieszkaniowego w ostatnich latach zauważa się radykalny spadek efektywnego popytu na mieszkania. Wiąże się to głównie z niskimi dochodami rodzin w stosunku do cen mieszkań oraz z wysokim poziomem inflacji i stopy oprocentowania kredytu na cele mieszkaniowe.

Część osób stara się o przydział lokali mieszkalnych i socjalnych z zasobów komunalnych.

W ostatnich latach składanie podań o przydział lokali komunalnych kształtowało się j.n.:

- w 1999 r. starało się 70 rodzin;
- w 2000 r. starało się 88 rodzin.

- w 2001 r. starało się 95 rodzin.
- w 2002 r. starało się 82 rodzin.
- w 2003 r. starało się 103 rodzin.
- w 2004 r. starało się 105 rodzin.
- w 2005 r. starało się 95 rodzin.
- w 2006 r. starało się 117 rodzin.

Część rodzin stara się zaspokoić swoje potrzeby mieszkaniowe budując dom jednorodzinny, bądź kupując lokal mieszkalny w budynku wielorodzinnym.

Przydział lokali komunalnych kształtował się następująco:

- 1999 r. – 21 lokali
- 2000 r. – 17 lokali
- 2001 r. – 19 lokali
- 2002 r. – 13 lokali
- 2003 r. – 27 lokali
- 2004 r. - 15 lokali
- 2005 r. - 18 lokali
- 2006 r. - 35 lokali

System edukacji

PRZEDSZKOLA

Na terenie Hajnówki funkcjonują 4 przedszkola samorządowe, do których uczęszcza 576 dzieci:

Nr 1 – 5 oddziałów - 125 dzieci,

Nr 2 – 4 oddziały - 98 dzieci,

Nr 3 z oddziałami integracyjnymi – 5 oddziałów - 117 dzieci,

Nr 5 z oddziałami żłobkowymi – 10 oddziałów - 216 dzieci.

Wszystkie przedszkola posiadają bogate wyposażenie, ich stan techniczny jest dobry.

SZKOŁY PODSTAWOWE

W Hajnówce znajdują się cztery szkoły podstawowe. Łącznie do 53 oddziałów uczęszcza 1199 uczniów.

Nr 2 z oddziałami integracyjnymi – 16 oddziałów – 369 uczniów,

Nr 3 – 6 oddziałów – 83 uczniów,

Nr 5 – 16 oddziałów – 392 uczniów,

Nr 6 – 15 oddziałów – 355 uczniów,

GIMNAZJA

W związku z reformą systemu oświaty w Hajnówce funkcjonują cztery gimnazja. W 2007 roku w trzech gimnazjach miejskich rozpoczęło edukację 662 uczniów.

Nr 1 – 9 oddziałów – 221 uczniów,

Nr 2 – 9 oddziałów – 236 uczniów,

Nr 3 – 8 oddziały – 205 uczniów,

Zespół Szkół Nr 4 – 3 oddziały – 20 uczniów,

Do gimnazjum z dodatkową nauką języka białoruskiego uczęszcza 177 uczniów.

SZKOLNICTWO ŚREDNIE

W Hajnówce funkcjonują następujące szkoły średnie:

- Zespół Szkół Ogólnokształcących – 442 uczniów,

- Zespół Szkół z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego (Liceum Ogólnokształcące oraz Gimnazjum) – 356 uczniów,
- Zespół Szkół Zawodowych,
  - Zasadnicza Szkoła Zawodowa – 6 oddziałów – 118 uczniów,
  - Liceum Profilowane – 6 oddziałów – 140 uczniów,
  - Technikum drzewne i mechaniczne – 15 oddziałów – 340 uczniów,
    - Hajnowskie Centrum Kształcenia Zawodowego – 44 uczniów,
  - Technikum Uzupełniające dla dorosłych,
  - Szkoła Policealna dla dorosłych.

Każda szkoła, obok zajęć dydaktycznych, prowadzi szeroko rozumianą działalność wychowawczą. Poza zajęciami, odbywającymi się w ramach planu lekcyjnego także po lekcjach kontynuowane są prace mające na celu rozwijanie zdolności i umiejętności uczniów w ramach pracy kół przedmiotowych. Uczniowie hajnowskich szkół przejawiają szerokie zainteresowanie różnymi dziedzinami naukowymi oraz losami miasta.

SKOLNICTWO WYŻSZE

W roku szkolnym 2001/2002 rozpoczął funkcjonowanie Zamiejscowy Wydział Zarządzania Środowiskiem Politechniki Białostockiej w Hajnówce. Wydział prowadzi kształcenie na poziomie wyższych studiów zawodowych studia inżynierskie na kierunku *ochrona środowiska* o specjalności *gospodarowanie na obszarach przyrodniczo cennych*. W 2008 roku planowane jest otwarcie nowego kierunku *technologia drewna* o specjalności *zarządzanie produkcją*. Studia odbywają się w systemie dziennym i zaocznym.

Aktualnie realizowane są następujące zadania z zakresu edukacji:

Wdrażany jest system restrukturyzacji edukacji szkolnej na etapie ponadgimnazjalnym zakładający zróżnicowanie struktury zawodowej kształczonej młodzieży, dostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy, Zwiększa się udział młodzieży wiejskiej w szkołach średnich poprzez system stypendialny przy udziale środków z Agencji Rolnej Skarbu Państwa, Realizowany jest program kształtowania postaw przedsiębiorczych w procesie kształcenia młodzieży w szkołach ponadgimnazjalnych w ramach zajęć o przedsiębiorczości, Rozwijane są różne formy doskonalenia nauczycieli (studia podyplomowe, kursy, szkolenia, warsztaty itp.).

System opieki zdrowotnej

System służby zdrowia funkcjonuje w głównej mierze w oparciu o Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Hajnówce, 2 przychodnie rejonowe, poradnie specjalistyczne oraz prywatne gabinety i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej.

Poradnie specjalistyczne funkcjonujące w Hajnówce:

- Alergologiczna
- Chirurgii Ogólnej
- Gruźlicy i chorób płuc
- Dermatologiczna
- Diabetologiczna
- Kardiologiczna
- Neurologiczna
- Okulistyczna
- Chirurgii Urazowo - Ortopedycznej
- Otolaryngologiczna

- Ginekologiczno- Położnicza
- Zdrowia Psychicznego
- Rehabilitacyjna
- Reumatologiczna

Z zakresu ochrony zdrowia przeprowadzono następujące zadania:

- w mieście od kilku lat działa Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej – Hajmed oraz powstał nowy Niepubliczny ZOZ „Zdrowie”,
- w ramach profilaktyki pro-zdrowotnej cyklicznie prowadzone są akcje: Program Profilaktyki Antynikotynowej, Program Zdrowy Styl Życia, Światowy Tydzień Zdrowia, Dzień bez Papierosa, Tydzień dla Serca, Dekada Walki z Gruźlicą, Międzynarodowy Dzień Walki z AIDS, Program Profilaktyki Raka Szyjki Macicy, Program Profilaktyki Raka Piersi,
- Co dwa lata Starostwo Powiatowe wspólnie z SP ZOZ w Hajnówce i Polskim Stowarzyszeniem Diabetyków Oddział Rejonowy w Hajnówce przeprowadza akcję „Zdążyć przed cukrzycą” w ramach której wykonywane są bezpłatnie badania cukru, cholesterolu oraz ciśnienia krwi, ostatnio przeprowadzono również badania profilaktyczne na obecność jaskry,

System Opieki Społecznej

Na terenie miasta funkcjonuje Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizujący zadania z zakresu pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych. Jego działania mają na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać., wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna polega w szczególności na:

- przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń,
- pracy socjalnej,
- prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej,
- analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych,
- rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Zadania zakresu świadczeń rodzinnych Ośrodek realizuje poprzez:

- przyznawanie prawa do zasiłku rodzinnego i dodatków do tego zasiłku, świadczeń opiekuńczych,
- przyznawanie zaliczki alimentacyjnej.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej prowadzi także Świetlicę Socjoterapeutyczną dla dzieci. Główne cele realizowane przez Świetlicę to:

Szeroko pojęta profilaktyka

Propagowanie atrakcyjnych form spędzania wolnego czasu,

Zaspokajanie potrzeby realizacji zainteresowań,

Kształtowanie umiejętności współżycia i współdziałania z ludźmi,

Wzmacnianie poczucia własnej wartości,

Niesienie pomocy w nauce oraz doskonalenie umiejętności szkolnych.

Przy MOPS działa Hajnowskie Stowarzyszenie „Sami Sobie”. Celem stowarzyszenia jest niesienie różnorodnych form pomocy. Stowarzyszenie i MOPS realizują podobne zadania na niwie działań w zakresie polityki społecznej na rzecz społeczności lokalnej.

Do infrastruktury społecznej można zaliczyć:

- Dom Opieki „Samarytanin” prowadzony przez parafię prawosławną (aktualnie obłożenie 53 osoby z możliwością zwiększenia do 80 miejsc),
- Środowiskowy Dom Samopomocy - 30 miejsc,
- Parafia Prawosławna w Hajnówce - 30 miejsc.

Powiatowy Ośrodek Wsparcia w Hajnówce istnieje od 1997 roku, choć do grudnia 2005 roku funkcjonował jako Środowiskowy Dom Samopomocy. Jest to ośrodek dziennego pobytu, przeznaczony dla osób dorosłych - zarówno dla osób chorych psychicznie jak i osób niepełnosprawnych intelektualnie. Celem ośrodka jest zapewnienie podopiecznym oparcia społecznego, pozwalającego im na zaspokojenie ich podstawowych potrzeb życiowych, usamodzielnienie i integrację społeczną, rozumianą jako przywrócenie możliwości pełnienia ról społecznych. Ośrodek posiada ok. 45 miejsc.

W 2004 roku rozpoczął działalność Warsztat Terapii Zajęciowej w Hajnówce. Warsztat jest miejscem pobytu dziennego przeznaczonym dla 30 osób o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w stosunku do których orzeczono niezdolność do pracy. Decyzje o skierowaniu do WTZ z upoważnienia Starosty wydaje kierownik Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce na podstawie wskazań Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Stopniu Niepełnosprawności.

Kultura fizyczna oraz kultura i sztuka.

Miasto Hajnówka uczestniczy w promocji oraz dofinansowywaniu szeregu imprez sportowych i kulturalnych organizowanych szczególnie przez jednostki podporządkowane oraz organizacje pozarządowe z terenu powiatu hajnowskiego.

Organizacją kultury fizycznej w mieście zajmuje się przede wszystkim:

- Ośrodek Sportu i Rekreacji,
- Klub Sportowy "Puszcza" Hajnówka,
- Hajnowski Klub Sportowy „Żubr”
- Siatkarski Klub Sportowy Hajnówka
- Uczniowski Klub Sportowy przy Gimnazjum z DNJB

Organizacje wspierające rozwój kultury i sztuki w mieście to między innymi:

- Hajnowski Dom Kultury,
- Miejska Biblioteka Publiczna
- Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej,
- Biblioteka Pedagogiczna,
- Kino przy Muzeum i Ośrodku Kultury Białoruskiej.

Cennym bogactwem miasta Hajnówka jest różnorodność narodowościowa i wyznaniowa jego mieszkańców. Każda grupa narodowościowa zachowuje swoją własną specyfikę kulturową. Współistnienie różnych narodowości, kultur i wyznań przejawia się zróżnicowaniem tradycji religijnych i narodowych oraz używanym w regionie dialekcie mieszanym. W mieście w ciągu roku organizuje się przynajmniej kilka dużych imprez kulturalnych, z których niektóre znane są już w kraju i za granicą np.

- Międzynarodowy Festiwal Hajnowskie Dni Muzyki Cerkiewnej w Hajnówce,
  - Hajnowski Festiwal Muzyki Kameralnej i Organowej w Hajnówce,
  - Festiwal „Piosenka Białoruska” – przegląd powiatowy w Hajnówce,
  - Wojewódzki Przegląd Zespołów Kolędniczych w Hajnówce,
  - Przebojem na antenę itp.
- Plenery Meblarskie w Ośrodku Wzornictwa dla Dzieci Niepełnosprawnych.

Poziom bezpieczeństwa

W Hajnówce siedzibę ma Komenda Powiatowej Policji w Hajnówce oraz Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Hajnówce.

Dane dotyczące bezpieczeństwa miasta i gminy Hajnówka w czynach stwierdzonych za lata 2006-2007 :

Nazwa kategorii	Powiat 2006	Powiat 2007	Wykrywalność w % w 2007 r. powiat	W tym miasto i gmina Hajnówka (2007)
	Liczba przestępców			Liczba przestępców
Czynów ogółem	1606	1529	83,5	1021
Czynów kryminalnych	750	787	69,1	578
Czynów gospodarczych	64	58	91,4	36
Czyny nieletnich	57	105	-	84
Sprawcy				
Ogólna liczba sprawców	1305	1248	-	804
Nieletni sprawcy	52	73	-	59
Obcokrajowcy	25	24	-	16
Wybrane kategorie przestępstw	Liczba przestępstw		Powiat	Liczba przestępstw
Przeciwko życiu	59	52	88,5	40
Rozboje	23	70	84,5	63
Włamania	151	115	37	85
Kradzieże	169	130	30,8	92
Kradzieże samochodów	4	1	100	1
Uszkodzenia mienia	58	74	42,9	63
Narkomania	8	77	100	56
Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości (w tym rowerzyści)	657 (410)	564 (330)	100	319 (164)

II.7. Identyfikacja problemów

Transport

- Niedostateczna jakość dróg asfaltowych oraz zbyt duża ilość nawierzchni gruntowych.
- Sukcesywne zamykanie kolejnych połączeń kolejowych.
- Brak dróg dla rowerzystów.
- Niedostateczna ilość miejsc parkingowych.
- Niedostateczna liczba połączeń komunikacyjnych z gminami Kleszczele i Czeremcha.

Powietrze atmosferyczne

- Występowanie uciążliwości w postaci „niskiej emisji” pochodzącej ze spalania paliw wysoko zanieczyszczających, głównie węgla.
- Brak gazyfikacji miasta i powiatu.
- Wzrastający wskaźnik zanieczyszczeń komunikacyjnych.
- Pogarszanie się klimatu akustycznego, głównie spowodowane hałasem przemysłowym oraz przez transport.

Gospodarka Odpadami.

- Brak w pełni rozwiniętego systemu selektywnej zbiórki surowców wtórnych.
- Brak systemu zagospodarowania odpadów komunalnych, opakowaniowych, biodegradowalnych i budowlanych.
- Nieuporządkowana gospodarka odpadami niebezpiecznymi.
- Brak składowiska odpadów spełniającego wymagania prawne.
- Niska świadomość ekologiczna mieszkańców miasta.

Gospodarka Wodno – Ściekowa

- Nieuporządkowany system kanalizacji deszczowej.
- Brak zbiornika małej retencji/rekreacyjno-wypoczynkowego.

Turystyka

- Koncentracja ruchu turystycznego w Białowieży i w Puszczy Białowieskiej. Niewielka liczba atrakcji turystycznych w Hajnówce i okolicy.
- Niewystarczające wykorzystanie bogactwa kulturowego regionu jako atrakcji turystycznych.
- Niedoinwestowanie obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe i eksponujących elementy dziedzictwa kulturowego miasta i regionu.
- Niewystarczająca sieć szlaków rowerowych w mieście, z towarzyszącą tzw. małą infrastrukturą (wiaty, tablice informacyjne, stojaki na rowery, wykonane z drewna w jednolitym stylu) oraz brak powiązania tych szlaków ze ścieżkami rowerowymi prowadzącymi przez Puszcę Białowieską.
- Brak schroniska młodzieżowego w Hajnówce.
- Brak hoteli o wysokim standardzie,
- Brak jednolitego oznakowania atrakcji turystycznych na terenie miasta i powiatu.

- Niewystarczający standard usług w niektórych obiektach turystycznych.
- Hajnówka jako główna „Brama do Puszczy” posiada słabą infrastrukturę turystyczno-rekreacyjną (niedobór obiektów wypoczynkowo-turystycznych, brak krytej pływalni, brak miejsc parkingowych dla autobusów, niedobór ścieżek edukacyjnych w najbliższej okolicy miasta, zanieczyszczenie terenów przyłesnych).

Przedsiębiorczość

- Brak postrzegania możliwości rozwoju w związku z ograniczeniami działalności gospodarczej na obszarach chronionych i w bezpośrednim ich sąsiedztwie.
- Brak instytucji pełniących skutecznie rolę pobudzania przedsiębiorczości mieszkańców.
- Brak dostatecznej liczby instytucji wsparcia biznesu.
- Brak samorządu gospodarczego; inicjatywa powołania Hajnowskiej Izby Gospodarczej nie powiodła się, stowarzyszenie nie funkcjonuje.
- Brak instrumentów wsparcia typu fundusz poręczeniowy czy pożyczkowy.

Edukacja

- Brak ostatecznie uporządkowanej struktury i sieci szkół dostosowującej strukturę szkolnictwa do występujących tendencji demograficznych (stałe zmniejszanie się liczby dzieci i młodzieży) oraz dostosowania struktury szkolnictwa do potrzeb lokalnego rynku pracy.
- Brak policealnej dziennej szkoły dla absolwentów liceów ogólnokształcących i liceów profilowanych ,którzy nie podejmują studiów.
- Brak w mieście szkoły artystycznej(muzycznej).
- Brak kierunku kształcenia - obsługa ruchu turystycznego, ze względu na rozwój turystyki w powiecie.
- Brak systemu stypendialnego w porozumieniu np. z pracodawcami, który mógłby objąć młodych ludzi kształcących się również na poziomie wyższym w celu stworzenia warunków i zachęty absolwentom szkół wyższych do powrotu w rodzinne strony.
- Niedostateczny stan materialny budynków szkolnych wymagający prac w zakresie modernizacji i termomodernizacji.
- Potrzeba rozbudowy bazy placówek oświatowych (bloki żywieniowe, sale gimnastyczne).
- Potrzeba dalszego rozwoju systemu doksztalcania nauczycieli.
- Utrudniony dojazd uczniów do szkół ponadgimnazjalnych z gmin Kleszczele i Czeremcha.

System opieki zdrowotnej.

- Dostosowanie struktury szpitala do potrzeb zdrowotnych mieszkańców miasta i regionu.
- Konieczność usprawnienia i zwiększenia dostępu do podstawowej opieki zdrowotnej i poradni specjalistycznych.

Tożsamość kulturowa.

- Konieczność intensyfikacji współpracy z organizacjami pozarządowymi.
- Potrzeba pełnego uruchomienia działalności Muzeum i Ośrodka Kultury Białoruskiej.
- Brak pełnej ewidencji i archiwizacji zabytków kultury materialnej znajdujących się na terenie miasta.

System Opieki Społecznej.

- Ubożenie części rodzin, wzrost liczby rodzin patologicznych, kryzysy w rodzinach.

- Wzrost liczby dzieci i młodzieży umieszczonych w rodzinach zastępczych i różnego typu placówkach opiekuńczo-wychowawczych.
- Osłabienie więzów rodzinnych powoduje zapotrzebowanie na umieszczenie osób w domach pomocy społecznej.
- Duża liczba osób niepełnosprawnych powoduje zwiększone zapotrzebowanie na różne rodzaje pomocy, w tym dostępność do edukacji oraz dostępność do instytucji wsparcia dziennego (np. ŚDS).
- Niski poziom edukacji osób zagrożonych wykluczeniami obniża konkurencyjność na rynku pracy.

III. CELE ROZWOJU GMINY MIEJSKIEJ HAJNÓWKA.

Jako główny cel uznaje się osiągnięcie harmonijnego, wszechstronnego i trwałego rozwoju struktury przestrzennej miasta, zapewniającej sukcesywny wzrost jakości zamieszkania, pracy, obsługi i wypoczynku, przy zachowaniu właściwych relacji między strategicznymi celami szczegółowymi.

CELE PRZYRODNICZE.

Cele przyrodnicze wyrażają się w ochronie i racjonalnym kształtowaniu środowiska przyrodniczego poprzez:

- zapewnienie normatywnych warunków sanitarnych zamieszkania mieszkańców miasta w zakresie jakości powietrza atmosferycznego, poziomu hałasu i wibracji oraz elektrostatycznego promieniowania niejonizującego,
- ochrona wód zlewni rzeki Leśna Prawa poprzez sprawną gospodarkę wodno-ściekową oraz budowę zbiorników małej retencji,
- ochrona powierzchni ziemi poprzez sprawną gospodarkę odpadami,
- podjęcie działań w celu podniesienia świadomości ekologicznej mieszkańców gminy,
- poprawa infrastruktury zapobiegającej zagrożeniom środowiska naturalnego,
- ochrona funkcjonowania i zachowania ciągłości przestrzennej systemu środowiska przyrodniczego,
- wzbogacenie i racjonalne wykorzystanie walorów systemu przyrodniczego dla rekreacji i rolnictwa,

CELE SPOŁECZNE.

- zapewnienie maksymalnego wsparcia dla tworzenia małych i średnich przedsiębiorstw,
- upowszechnienie dostępu do internetu i świadczenie usług on-line,
- poprawa dostępu i jakości kształcenia,
- poprawa wyposażenia placówek pomocy społecznej,
- rozbudowa lokalnej infrastruktury społeczeństwa informacyjnego,
- usprawnienie przepływu informacji,
- ograniczenie skutków długotrwałego bezrobocia,
- aktywizacja zawodowa młodzieży,
- walka z patologią społeczną,
- podnoszenie poziomu wykształcenia ludności, rozwoju kultury, sportu, ochrony zdrowia i opieki społecznej,
- dostosowanie wiedzy i umiejętności osób bezrobotnych do zmieniających się wymagań lokalnego rynku pracy,

- zwiększenie uczestnictwa kobiet w aktywnych programach rynku pracy,
- zachowanie tożsamości narodowej i kulturowej mieszkańców miasta,
- rozwój różnorodnych form pomocy socjalnej,
- tworzenie korzystnych warunków do nawiązywania kontaktów pomiędzy partnerami w mieście oraz innymi z regionu, kraju i zagranicy.

CELE STRUKTURALNO – PRZESTRZENNE.

- rozwój bazy turystycznej z równoczesnym wzrostem dostępności do obiektów turystycznych i sportowych,
- wykorzystanie walorów przyrodniczych i rekreacyjnych terenów położonych w sąsiedztwie kompleksu leśnego Puszczy Białowieskiej,
- budowa zbiornika wodnego oraz zagospodarowanie jego otoczenia dla potrzeb rekreacji i wypoczynku,
- zwiększenie atrakcyjności turystycznej miasta poprzez zachowanie obiektów dziedzictwa kulturowego
- zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i lokalizacji działalności biznesowej,
- wzrost dostępności i rozwój obiektów turystycznych i sportowych,
- wzrost liczby gospodarstw agroturystycznych,
- promocja regionu,
- wzmocnienie pozytywnego wizerunku oraz konkurencyjności miasta,
- dostosowanie sieci i struktury szkół do tendencji demograficznych oraz potrzeb rynku pracy,
- podwyższenie kwalifikacji zawodowych i doskonalenie kadr menedżerskich i nauczycieli,
- wzmocnienie pozytywnego wizerunku w kontaktach międzyregionalnych i międzynarodowych,
- wzmocnienie współpracy transgranicznej w ramach Euroregionu „Puszcza Białowieska”,
- stworzenie rozwiązań ułatwiających współpracę i wymianę towarową,
- zwiększenie napływu kapitału inwestycyjnego na obszar miasta,
- wzrost dostępu małych i średnich przedsiębiorstw do usług doradczych,
- stworzenie warunków umożliwiających lepszą współpracę małych i średnich podmiotów gospodarczych z dużymi firmami,
- wykreowanie instrumentów finansowych dla już działających firm oraz osób dopiero zamierzających podjąć działalność gospodarczą.

CELE INFRASTRUKTURALNE.

- modernizacja istniejącej infrastruktury drogowej,
- zwiększenie dostępności komunikacyjnej miasta,
- stworzenie i dostosowanie miejskiej sieci dróg do wymaganych standardów i potrzeb ruchu drogowego,
- zwiększenie dostępu do terenów inwestycyjnych, stref rozwoju przedsiębiorczości,
- poprawa funkcjonowania systemu transportu publicznego,
- utworzenie sprawnie funkcjonującej bazy turystycznej,
- usprawnienie przewozów pasażerskich,
- wprowadzenie alternatywnych form transportu takich jak ruch rowerowy.

Wyodrębnione cele mogą być realizowane równolegle. Niezbędna jest natomiast hierarchizacja zadań rozwojowych w ramach całego planu rozwoju.

IV. WYKAZ PLANOWANYCH INWESTYCJI W LATACH 2008 - 2013 NA TERENIE GMINY MIEJSKIEJ HAJNÓWKA

Wykaz planowanych inwestycji w latach 2008- 2013 na terenie gminy miejskiej Hajnówka stanowi załącznik nr 1.

V. HIERARCHIZACJA ZADAŃ STRATEGICZNYCH ROZWOJU

Określenie hierarchizacji zadań strategicznych rozwoju stanowi załącznik nr 2.

VI. POWIĄZANIE PROJEKTÓW Z INNYMI DZIAŁANAMI REALIZOWANYMI NA TERENIE MIASTA/ POWIATU/ WOJEWÓDZTWA/ KRAJU

Postanowienia zawarte w Globalnym Programie Działań na XXI wiek - AGENDZIE 21 zobowiązują samorządy terytorialne do opracowania lokalnych Agend 21 - programów rozwoju zrównoważonego.

Rząd Rzeczypospolitej Polski przygotował dwa ważne dokumenty rozwojowe. Jednym z nich jest „POLSKA 2025. Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju”. Jest to ogólny dokument wytyczający główne cele rozwojowe Polski. Przyjęto w nim, że nadrzędnym celem rozwoju będzie zapewnienie wzrostu dobrobytu polskich rodzin, umocnienie ich samodzielności materialnej oraz poczucia bezpieczeństwa. Cele główne długookresowego rozwoju Polski to:

- dążenie do zmniejszenia dystansu w rozwoju w odniesieniu do krajów wysoko rozwiniętych, zarówno pod względem materialnym, jak i pod względem jakości życia,
- osiągnięcie poziomu jakości życia porównywalnego ze średnim poziomem w krajach Unii Europejskiej,
- tworzenie społeczeństwa wiedzy i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy.

W bieżącej polityce dochodzenie do społeczeństwa wiedzy oznaczać będzie przyspieszenie tempa wzrostu gospodarczego, konkurencyjności i innowacyjności polskiej gospodarki, stały wzrost poziomu kwalifikacji i szybkie dostosowanie ich do dynamicznie zmieniających się potrzeb rynku. Zasadniczym zasobem gospodarczym, skumulowanym w społecznym potencjale intelektualnym i w bazach danych, staje się zasób wiedzy, czyli informacja i umiejętność jej wykorzystania. Stąd konieczne jest nowe spojrzenie na rolę edukacji społeczeństwa. Szczególną wartością będzie umiejętność uczenia się, zdolność do stałej aktualizacji i poszerzania wiedzy. Dużego znaczenia nabiera umiejętność korzystania z rosnącego zasobu informacji oraz zmieniających się technicznych środków gromadzenia, przetwarzania i przesyłania informacji.

Edukacja musi dać nie tylko niezbędną w nowych warunkach wiedzę i umiejętności, ale także zdolność do twórczego myślenia i rozwoju.

Należy zapewnić, aby rozwarstwienie dochodowe nie zwiększyło się w stosunku do obecnego poziomu. Długotrwały i wysoki wzrost gospodarczy musi doprowadzić do znacznego ograniczenia bezrobocia i złagodzenia jego skutków.

Polska pozostanie państwem demokratycznym, opartym na zasadach równości wobec prawa. Demokracja polegać będzie nie tylko na przestrzeganiu procedur (wyboru gremiów decyzyjnych i sposobów podejmowania decyzji), ale również na respektowaniu interesów ogólnospołecznych w podejmowanych decyzjach przez władze publiczne różnych szczebli.

Polska pozostanie państwem unitarnym, z podziałem ról między władzami centralnymi a regionalnymi i lokalnymi, w którym będzie zapewniona nadrzędność interesu ogólnokrajowego i poszanowanie samorządności regionalnej i lokalnej w takim zakresie, w jakim nie koliduje to z interesami ogólnokrajowymi i nie wywołuje konfliktów regionalnych.

Miernikami postępu w realizacji strategii będzie:

- dynamika wzrostu gospodarczego,
- jakość życia,
- jakość środowiska i racjonalnego korzystania z zasobów,
- poziom zatrudnienia.

Kolejnym dokumentem jest „Druga polityka ekologiczna państwa”. W dokumencie tym przyjęto zadania w sferze ekologicznej konieczne do realizacji w latach 2001-2010. Ukierunkowują one w znacznym stopniu również działania w sferze gospodarczej i społecznej. Są to:

- dalsza poprawa jakości powietrza, przede wszystkim przez zmniejszenie emisji pyłów i gazów do atmosfery,
- poprawa jakości wód powierzchniowych,
- wymuszanie proekologicznej modernizacji technik i technologii wytwarzania, zmniejszenie uciążliwości odpadów poprzez realizację programów zmniejszania ilości wytwarzanych odpadów przemysłowych i komunalnych, wprowadzenie nowoczesnych technologii ich utylizacji oraz unieszkodliwiania odpadów toksycznych,
- realizacja programu zalesiania obszarów wododziałowych i terenów nieprzydatnych dla rolnictwa,
- utrwalanie proekologicznych wartości kulturowych i ekologicznych, prowadzenie edukacji ekologicznej społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem kształtowania poczucia odpowiedzialności za stan środowiska oraz szacunku dla przyrody, a także wskazywanie możliwości czerpania wielorakich korzyści z działań na rzecz ochrony środowiska,
- wprowadzenie do gospodarki najlepszych dostępnych technik i technologii,
- rozpoczęcie realizacji programu oczyszczania ścieków ze wszystkich miejscowości o większej niż 2000 liczbie mieszkańców równoważnych,
- zmniejszenie o 50% w stosunku do 1990 roku materiałochłonności, wodochłonności i odpadowości produkcji przemysłowej oraz zdecydowane zwiększenie udziału odzyskiwanych z odpadów surowców,
- objęcie unieszkodliwianiem bądź bezpiecznym składowaniem wszystkich odpadów niebezpiecznych,
- wymuszenie proekologicznych modernizacji technik wytwarzania w gospodarce ze wsparciem udzielanym przede wszystkim czystszyi metodom produkcji zamiast tych, które wymagają kosztownych instalacji oczyszczających.

Na poziomie regionalnym szczególnie ważne dla rozwoju miasta Hajnówka są kolejne trzy dokumenty:

„Strategia rozwoju obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski. Zapis tezowy”.

Dokument ten określa trzy podstawowe cele rozwoju:

- stworzenie warunków do zachowania i wzmocnienia ekosystemów oraz ochrony wód i zasobów naturalnych,
- stworzenie możliwości awansu cywilizacyjnego społeczności lokalnych,
- aktywizacja gospodarcza zharmonizowana z wymaganiami środowiska przyrodniczego.

Główne kierunki działań służące realizacji przyjętych celów są następujące:

- przeciwstawianie się eutrofizacji jezior i zbiorników oraz zanieczyszczaniu wód powierzchniowych przez kompleksową racjonalizację gospodarki wodnej oraz prawidłowe prowadzenie gospodarki komunalnej i leśnej,
- systematyczne powiększanie i wzmocnianie systemu obszarów prawnie chronionych o zróżnicowanym statusie i rygorach ochronnych,
- stałe podnoszenie poziomu wykształcenia i kwalifikacji ludności, jako podstawowego sposobu opanowania bezrobocia i patologii społecznej, wzmocnienia aktywności i przedsiębiorczości oraz samoorganizacji struktur społecznych,
- oparcie rozwoju gospodarczego o nowoczesne technologie produkcji, rozwój drobnych i średnich przedsiębiorstw oraz turystyki i rolnictwa ekologicznego, tworzenie infrastruktury ekonomicznej otoczenia biznesu.

„Strategia rozwoju województwa podlaskiego do roku 2010”.

W dokumencie tym misję województwa (cel nadrzędny rozwoju) sformułowano następująco: województwo podlaskie obszarem przedsiębiorczości gospodarczej, unowocześnienia rolnictwa oraz rozwoju: turystyki i wypoczynku, infrastruktury społecznej, wielokierunkowej edukacji, współpracy zagranicznej i międzyregionalnej oraz nowoczesnej infrastruktury technicznej - z aktywnym wykorzystaniem położenia przygranicznego, walorów środowiska kulturowego i przyrodniczego w dążeniu do osiągnięcia średnich wskaźników rozwoju i poziomu życia w Polsce.

Przyjęto pięć celów strategicznych:

- Województwo podlaskie obszarem rozwoju nowoczesnej infrastruktury, otwartym i dostępnym dla otoczenia,
- Województwo podlaskie obszarem rozwoju gospodarczego, unowocześniania rolnictwa w dostosowaniu do specyfiki przestrzeni produkcyjnej, tworzącym sprzyjające warunki dla rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości,
- Województwo podlaskie obszarem rozwoju regionalnej infrastruktury społecznej, stosownie do potrzeb i aspiracji mieszkańców z poszanowaniem odrębności narodowych, kulturowych i religijnych oraz wzmocnianie funkcji ośrodków miejskich o znaczeniu krajowym i regionalnym,
- Województwo podlaskie obszarem racjonalnego wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego oraz wspierania rozwoju turystyki, kultury fizycznej i sportu,
- Województwo podlaskie obszarem wykorzystującym położenie przygraniczne, wielokulturową tradycję oraz unikatowe walory przyrodnicze do rozwoju współpracy międzynarodowej, w tym przy- i transgranicznej.

W ramach ogólnych celów strategicznych wyodrębniono sześć celów priorytetowych.

Są to:

- Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej województwa.
- Wzmocnienie bazy ekonomicznej województwa. Zakłada się takie kierunki działań, jak:
  - rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich,
  - rozwój turystyki i lecznictwa uzdrowiskowego,
  - rozwój produkcji i usług,

- rozwój technologii informacyjnych.

- Rozwój instytucji i urzędów infrastruktury społecznej o zasięgu i znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym w dziedzinie zdrowia, opieki społecznej i kultury oraz podwyższenia w ten sposób rangi i pozycji ośrodków regionalnych województwa i jego integracji wewnętrznej.
- Zrównoważone gospodarowanie przestrzenią województwa z zachowaniem ważnych w skali krajowej i europejskiej walorów przyrodniczych i kulturowych, a także z ich racjonalnym wykorzystaniem dla przyspieszonego rozwoju.
- Rozwój międzynarodowych kontaktów regionalnych i wymiany, w tym współpracy przygranicznej i transgranicznej województwa z regionami Białorusi i Litwy oraz międzynarodowa promocja regionu.
- Rozwój ogólnodostępnego systemu edukacji, w tym ustawicznego kształcenia kadr dostosowanego do potrzeb regionu.

Kierunki rozwoju określono dla czterech obszarów funkcjonalnych województwa: Centralnego, Zachodniego, Północnego i Południowo-Wschodniego. Hajnówka leży w obszarze Południowo-Wschodnim, obejmującym powiaty: Hajnówka, Bielsk Podlaski i Siemiatycze. Celem strategicznym tego obszaru jest wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich, w tym pozarolniczych funkcji wsi, rozwój działalności produkcyjnej i przetwórczej oraz turystyki, szczególnie na obszarze Białowieskiego Parku Narodowego i jego otuliny, a także Podlasia Nadbużańskiego.

„Strategia zrównoważonego rozwoju Powiatu Hajnowskiego do 2015 roku”.

Wyodrębniono dziesięć strategicznych celów rozwojowych:

- Dostosowanie systemu kształcenia do warunków gospodarki rynkowej i wyzwań współczesności,
- Wdrożenie skutecznego systemu zarządzania strategią! systemu promocji powiatu,
- Rozwiązanie problemu infrastruktury technicznej służącej rozwojowi gospodarki, potrzebom mieszkańców i ochronie środowiska
- Dynamiczny rozwój sektora małej i średniej przedsiębiorczości,
- Restrukturyzacja gospodarki rolnej powiatu,
- Restrukturyzacja i unowocześnienie przemysłu,
- Zintegrowane zagospodarowanie turystyczne powiatu,
- Rozwój i unowocześnienie infrastruktury społecznej oraz zapewnienie powszechnej dostępności do usług publicznych i informacji,
- Ochrona środowiska i bioróżnorodności, ze szczególnym uwzględnieniem Puszczy Białowieskiej i Doliny Górnej Narwi,
- Rozwój współpracy międzyregionalnej i przygranicznej.

W strategii rozwoju powiatu specjalne miejsce zajmuje Puszcza Białowieska. Przyjęto założenie, że na obszarze całej polskiej części Puszczy Białowieskiej wiodącą funkcją będzie ochrona bioróżnorodności, bierna i czynna ochrona przyrody, zaś pomocniczą - pozyskanie drewna.

Plan rozwoju lokalnego dla miasta Hajnówka jest pozytywnie powiązany z innymi działaniami realizowanymi na terenie miasta, powiatu, województwa czy kraju i spełnia założenia wynikające z dokumentów stworzonych dla obszarów o szerszym zasięgu.

VII. OCZEKIWANE WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ PLANU ROZWOJU LOKALNEGO

Realizacja planu przyniesie szybszy wzrost gospodarczy miasta, a pośrednio także całego regionu Puszczy Białowieskiej. Oczekuje się przede wszystkim wzrostu wartości PKB na jednego mieszkańca i wartości eksportu oraz obniżenie stopy bezrobocia, szczególnie wśród młodzieży (osób do 24 lat). Inwestycje w sferze turystyki przyniosą podniesienie atrakcyjności turystycznej miasta a inwestycje w sferze infrastruktury publicznej spowodują wzrost poziomu życia mieszkańców oraz poprawienie wizerunku miasta w oczach osób odwiedzających miasto.

Dalsze inwestycje w dziedzinie ochrony środowiska przyniosą uporządkowanie gospodarki odpadami na terenie miasta. Natomiast ożywienie gospodarcze w mieście oraz rozwinięcie systemu edukacji zatrzyma odpływ młodzieży i osób w wieku produkcyjnym.

VIII. PLAN FINANSOWY NA LATA 2004 – 2006 I NA NASTĘPNE LATA

Realizacja celów i zadań zawartych w Planie będzie finansowana ze środków własnych budżetu miasta oraz ze źródeł zewnętrznych.

Źródłem finansowania wewnętrznego będą w szczególności:

- środki własne budżetowe na realizację zadań własnych pozyskane w wyniku prowadzenia przez miasto aktywnej polityki finansowej i podatkowej,
- subwencje i dotacje celowe z budżetu państwa,
- składki i zbiórki publiczne,
- środki własne ludności, środki jednostek gospodarczych.

Pozyskanie środków finansowych zapewniających realizację Planu wymaga od miasta podjęcia bardzo aktywnych działań. W tym celu samorząd powinien wykorzystywać instrumenty zapewniające dopływ środków finansowych lub zahamowanie ich odpływu z terenu miasta. Do takich instrumentów należy zaliczyć:

- ożywienie wewnętrznych obrotów finansowych poprzez nabywanie miejscowych produktów i usług,
- działania zachęcające do zakupu lokalnych produktów przez osoby z zewnątrz, przebywające na terenie miasta tymczasowo,
- wydatkowanie w rodzimej miejscowości środków finansowych zgromadzonych w trakcie pracy zarobkowej poza miejscem zamieszkania,
- pozyskiwanie dotacji z zewnątrz dla przedsiębiorstw i organizacji,
- renty, emerytury i inne świadczenia społeczne mieszkańców miasta,
- wykorzystywanie własnych zasobów odnawialnych, zamiast sprowadzania ich z zewnątrz,
- podnoszenie wartości produktów lokalnych poprzez wzrost ich przetworzenia, rozbudowę lokalnej sieci handlowej,
- przyciąganie zasobów z zewnątrz (kapitał, umiejętności, nowe techniki i technologie).

Udział budżetu miasta w strukturze finansowania poszczególnych przedsięwzięć będzie uzależniony od możliwości zaangażowania w realizację zadań ujętych w Planie oraz od wsparcia tych przedsięwzięć ze strony państwa. Szczególnie w pierwszym etapie samorząd powinien zdobyć niezbędne środki gwarantujące uzyskanie wsparcia finansowego z funduszy Unii Europejskiej. Bez względu na źródło finansowania oraz podmiot realizujący inwestycję wymagany udział środków własnych (samorządów, osób fizycznych, podmiotów gospodarczych) wynosi od 30 do 50 procent.

Źródła finansowania planu rozwoju lokalnego w latach 2008 – 2013:

- Budżet JST,
- Budżet państwa,
- Środki prywatne,
- Środki UE,
- Fundusze ekologiczne (np. Narodowy, Wojewódzki, Powiatowy i Gminny Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej),
- Instytucje i programy pomocowe (np. Ekofundusz, GEF),
- Programy bilateralne,
- Banki,
- Instytucje leasingowe,
- Fundusze inwestycyjne,
- Inne.

Plan finansowy na lata 2008-2013 stanowi załącznik nr 3.

IX. SYSTEM WDRAŻANIA

Właściwe zarządzanie Planem ma na celu eliminację niepewności, a następnie podejmowanie strategicznych decyzji, zapewniających elastyczność i dynamikę zmian w działaniu, odpowiednią do dynamiki zmian w otoczeniu.

Bezpośrednią odpowiedzialność za wdrażanie Planu ponosi Rada Miasta Hajnówka oraz Burmistrz Miasta. Jednakże realizacja zadań strategicznych wymaga szerokiego wsparcia społecznego.

System zarządzania Planem powinien obejmować nie tylko organy statutowe, ale także jednostki społeczne. Od zaangażowania w proces realizacji Planu wszystkich grup społecznych zależeć będzie w przyszłości stopień osiągnięcia przyjętych celów strategicznych.

Do głównych organizacji mogących spełniać rolę konsultacyjno-doradczą i rozwijać społeczne zaangażowanie na rzecz realizacji konkretnych zadań należą przede wszystkim Rady Osiedla.

X. SPOSOBY MONITOROWANIA, OCENY I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ

Jednym z ważnych elementów procesu wdrożenia planu rozwoju jest jego monitorowanie, polegające na ciągłym systemie obserwacji i kontroli realizacji strategii oraz ogólnych warunków jej funkcjonowania.

W celu zapewnienia efektywnego i oszczędnego wydatkowania publicznych środków finansowych istnieje potrzeba stworzenia spójnego systemu monitorowania Planu, czyli śledzenie zarówno postępów w realizacji celów Planu, jak i materializujących się zadań. Ma to umożliwić ocenę prawidłowości i efektywności działań oraz sprawne i elastyczne reagowanie na zmiany. Analiza powinna odbywać się w dwóch płaszczyznach, obejmujących ewolucję sytuacji wewnętrznej gminy miejskiej Hajnówka oraz zmiany zachodzące w otoczeniu. Oczywiście jest, że samorząd gminny, odpowiadający za realizację polityki rozwoju na poziomie miasta, musi przyjąć na siebie obowiązek wprowadzenia systemu monitorowania. System ten, instytucjonalnie niezależny od organów samorządu, będzie przygotowywać okresowe sprawozdania dotyczące realizacji Planu, jak również prowadzić analizę sytuacji społecznej i gospodarczej. Przygotowywane raporty będą postawą do oceny i aktualizacji celów i priorytetowych zadań rozwojowych.

Z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju miasta konieczny jest dobór odpowiedniego wskaźnikowego systemu monitorowania postępów oraz okoliczności zewnętrznych, które mogą mieć wpływ na skuteczność wdrażania Planu. Obecnie w większości krajów stosowane są systemy wskaźników zaproponowane przez organizacje międzynarodowe, między innymi: agendy ONZ, OECD, Bank Światowy, IUCN i Europejską Agencję do spraw Ochrony Środowiska. Można dokonać podziału wskaźników na dwie grupy.

Grupa ogólnych wskaźników realizacji Planu, określających zarówno stan, jak i dynamikę zmian oraz uwzględniających współzależność między trzema aspektami rozwoju zrównoważonego: gospodarką, społeczeństwem i środowiskiem. Proponowany jest następujący zestaw wskaźników ogólnych:

- wartość PKB na jednego mieszkańca, według parytetu siły nabywczej,
- wartość eksportu na jednego mieszkańca,
- relacja wartości eksportu towarów i usług do PKB,
- średni obszar gospodarstwa rolnego,
- przeciętne dalsze trwanie życia noworodków,
- umieralność niemowląt (na 1000 urodzeń żywych),
- stopa bezrobocia,
- stopa bezrobocia młodzieży (osób do 24 lat),
- współczynnik skolaryzacji,
- relacja do PKB wydatków finansów publicznych na ochronę zdrowia na jednego mieszkańca,
- relacja do PKB wydatków finansów publicznych na edukację na jednego mieszkańca,
- relacja do PKB wydatków finansów publicznych na ekologię na jednego mieszkańca
- relacja do PKB wydatków finansów publicznych na inwestycje na jednego mieszkańca.

Na podstawie grupy wskaźników realizacji strategicznych celów i zadań możliwe jest dokonanie oceny, czy założone w poszczególnych elementach Planu cele są realizowane za pomocą wymienionych w Planie zadań. Zadaniem mierników jest odpowiedź, czy nie należy uaktualnić zadań lub wręcz przeformułować celów w taki sposób, aby były one dostosowane do zmieniających się warunków rzeczywistości. Oczywiście, przy dokonywaniu jakichkolwiek zmian i uaktualnień należy kierować się nadrzędną rolą zasad rozwoju zrównoważonego.

Poza wskaźnikami ogólnymi należy posługiwać się następującymi zestawami wskaźników:

Wskaźniki rezultatów w sferze społecznej

- liczba osób ze średnim wykształceniem,
- liczba osób kontynuujących naukę na studiach wyższych,
- liczba absolwentów szkół wyższych powracająca do miasta,
- liczba osób o dochodach poniżej minimum biologicznego i poniżej minimum socjalnego,
- procent osób niepełnosprawnych posiadających pracę,
- procent obiektów publicznych dostępnych osobom niepełnosprawnym,
- zakres usług dostępnych w mieście,
- liczba obiektów sportowych w mieście,
- liczba imprez sportowych organizowanych na terenie miasta,
- procent młodzieży reprezentującej miasto w zawodach sportowych na szczeblu ogólnokrajowym,
- liczba imprez kulturalnych w mieście,

- liczba pozyskanych osób do działalności kulturalnej.

Wskaźniki rezultatów w sferze gospodarczej

- liczba przedsiębiorstw zakładanych przez osoby korzystające ze szkoleń,
- liczba rolników, którzy podjęli działalność w zakresie agroturystyki,
- liczba przedsiębiorstw korzystających z zewnętrznego wsparcia finansowego,
- wielkość zatrudnienia w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw,
- liczba utrzymanych miejsc pracy,
- liczba nowopowstałych miejsc pracy,
- liczba przedsiębiorstw eksportujących wyroby,
- liczba przedsiębiorstw wyspecjalizowanych w określonych gałęziach produkcji,
- liczba grup producenckich,
- liczba zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego,
- wielkość produkcji drobnych producentów,
- liczba zmodernizowanych (unowocześnionych) zakładów produkcyjnych,
- zyskowność firm,
- liczba zakładów posiadających certyfikat normy ISO 9000, ISO 14001, itp.,
- liczba zakładów posiadających wdrożony system bezpieczeństwa produkcji żywności,
- liczba zakładów spełniających wymogi weterynaryjno-sanitarne UE,
- liczba jednostek organizacyjnych posiadających nowoczesne systemy zarządzania,
- wartość sprzedaży przemysłu ogółem w mieście,
- zatrudnienie w przemyśle ogółem w mieście,
- powierzchnia terenów uzbrojonych przewidzianych pod działalność gospodarczą,
- czas załatwiania formalności związanych z podejmowaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej,
- liczba podpisanych umów i porozumień o współpracy międzyregionalnej i przygranicznej,
- liczba wystaw i targów promujących miasto i region,
- liczba i nakład publikacji promujących miasto i region,
- liczba nowych miejsc noclegowych,
- liczba kilometrów nowo wytyczonych szlaków turystycznych i ścieżek edukacyjnych,
- liczba nowych gospodarstw agroturystycznych,
- liczba nowych podmiotów turystycznych,
- liczba nowopowstałych przedsiębiorstw w sektorze MSP,
- liczba targów, wystaw, liczba i nakład wydawnictw turystycznych promujących miasto i region.

Wskaźniki rezultatów w sferze infrastruktury technicznej

- liczba kilometrów zmodernizowanych dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich w mieście,
- liczba kilometrów utwardzonych dróg gruntowych,
- liczba kilometrów wybudowanych ścieżek rowerowych,
- liczba utworzonych linii komunikacji mikrobusowej, autobusowej,
- liczba wybudowanych miejsc parkingowych,
- procent ludności korzystającej z kanalizacji,
- liczba wybudowanych indywidualnych oczyszczalni ścieków,
- procent ludności korzystającej z wodociągów,
- powierzchnia uzbrojonych działek budowlanych,

- powierzchnia uzbrojonych pól kempingowych,
- procent ludności korzystającej z gazu ziemnego,
- liczba kilometrów sieci telekomunikacyjnej,
- liczba abonentów,
- liczba abonentów podłączonych do Internetu,
- liczba oczyszczonych i wyremontowanych systemów zasilania zbiorników retencyjnych,
- liczba nowych zbiorników retencyjnych, rekreacyjnych,
- liczba kilometrów wybudowanej sieci ciepłej.

Wskaźniki rezultatów w sferze ekologicznej

- liczba mieszkańców miasta zaangażowana w działania proekologiczne,
- liczba przedsięwzięć minimalizujących negatywny wpływ na środowisko,
- ilość gospodarstw objętych systemem zagospodarowania odpadów (w tym prowadzących segregację odpadów),
- liczba/powierzchnia zrekultywowanych wysypisk odpadów,
- liczba/powierzchnia zlikwidowanych i zrekultywowanych wysypisk „dzikich”,
- procent odpadów komunalnych i przemysłowych poddawanych recyklingowi,
- procent odpadów niebezpiecznych w odpadach składowanych na wysypiskach,
- liczba kilometrów unaturalnionych cieków,
- zmniejszenie wielkości ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych do wód,
- udział I, II i III klasy czystości wód w mieście,
- liczba zakładów posiadających zamknięte obiegi wody,
- wielkość całkowitej rocznej emisji z istniejących obiektów,
- liczba zakładów, które wprowadziły technologie energooszczędne i niskoemisyjne,
- liczba zakładów, które zainstalowały urządzenia ochronne,
- liczba nowo utworzonych punktów pomiarowo-kontrolnych w ramach systemu monitoringu środowiska,
- liczba i nakład wydawnictw o tematyce przyrodniczej, edukacyjnej,
- procent powierzchni miasta objętych różnymi formami ochrony przyrody,
- powierzchnia zajmowana przez powstałe korytarze ekologiczne,
- powierzchnia zalesionych gruntów porolnych lub rolniczo nieprzydatnych,
- powierzchnia lasów uznanych za las ochronny lub rezerwat przyrody,
- procentowe zwiększenie powierzchni leśnej miasta.

Na podstawie powyższych wskaźników, po odniesieniu ich do ogólnych danych statystycznych w mieście (powierzchnia, liczba ludności i inne) można uzyskać wskaźniki realizacji strategicznych celów i poszczególnych zadań realizacyjnych.

Mając na względzie konieczność bieżącego obserwowania zjawisk zachodzących w mieście w związku z realizacją Planu, a także działalności samorządu terytorialnego w kierunku realizacji zamierzeń rozwojowych do procesu monitorowania Planu powinny być włączone jednostki sektora publicznego, prywatnego i organizacje pozarządowe. Współpraca pomiędzy tymi sektorami a samorządem lokalnym powinna się odbywać na wielu płaszczyznach.

W celu urzeczywistnienia zasady partnerstwa w trakcie realizacji Planu został powołany miejski zespół zadaniowy ds. przygotowania projektu planu rozwoju lokalnego Gminy Miejskiej Hajnówka. W skład zespołu weszli przedstawiciele Urzędu Miasta. W pracach zespołu mogli brać udział przedstawiciele instytucji współpracujących, m.in.

jednostek organizacyjnych gminy, Starostwa Powiatowego w Hajnówce, Urzędu Marszałkowskiego, Urzędu Wojewódzkiego, organizacji pozarządowych, kluczowi dla rozwoju gminy partnerzy społeczno-gospodarczy oraz niezależni eksperci. Obsługę prac zespołu zapewniał Referat Polityki Gospodarczej Urzędu Miasta Hajnówka, przygotowując dokumentację plan rozwoju lokalnego oraz zbierając wnioski, przygotowując dane i wyznaczenie obszaru, na którym będą realizowane projekty.